X. BƏDIꞨOF

ƏLIFBA

GRAMOTA MƏKTƏPLƏRE ӨCEN

TATGOSIZDAT
QAZAN 1936

X. BƏDIƢOF

ƏLIFBA

GRAMOTA MƏKTƏPLƏRE ƟCEN

DYRTENCE BASMASЬ

S. ATNAƢULOF redaksiəsendə

Tatarstan Narkomprosь tarafьnnan raslandь

UQЬTU-PEDAGOGIK ƏDƏBIAT SEKTORЬ
QAZAN 1936

Çəvaplь redaktorь S. Atnaqulof. Texnik redaktorь Q. Malik.

Narəd № 0821. Tatglavlit № B—250. Tiraž 60 000+115. Kəqəz formatь 62×94

Kyləme $4^1/_2$ tab. Tabaqta 36900 x. Proizvodstvoqa birelde 26/VI-36 j. Basarqa qul qujьldь 14/VII-36 j.

Qazan, Tatpoligraf Tat. ASSR ÇPXK. Mislavski, № 9. 1936.

qul

q	u	l

qul

U qu uqu

— Uqu, uqu, uqu!

q q q u u u l l l

qul qul qul

Uqu—eş.

e	ş	**e**	**ş**

Uqu—eş.

Ul—eşle.

—Uqu, uqu, uqu!

uu	quu	el

e e e e e ş ş ş ş ş

Uqu-eş. Uqu-eş. Uqu-eş.

Aş.

a	ş		a

Ul aş ala.
—Aşa, aş aşa!
Aş aşala.

qaş	şul	qala

A A A A　*a a a a*

Ul aş ala. Aş aşala.

Alma.

al	ma

m	a

m

Alma.

Ul alma ala.

Alma—mul.

—Alma al, alma aşa!

mul	mal	alma

M M M M mmmm

Alma al, alma aşa!

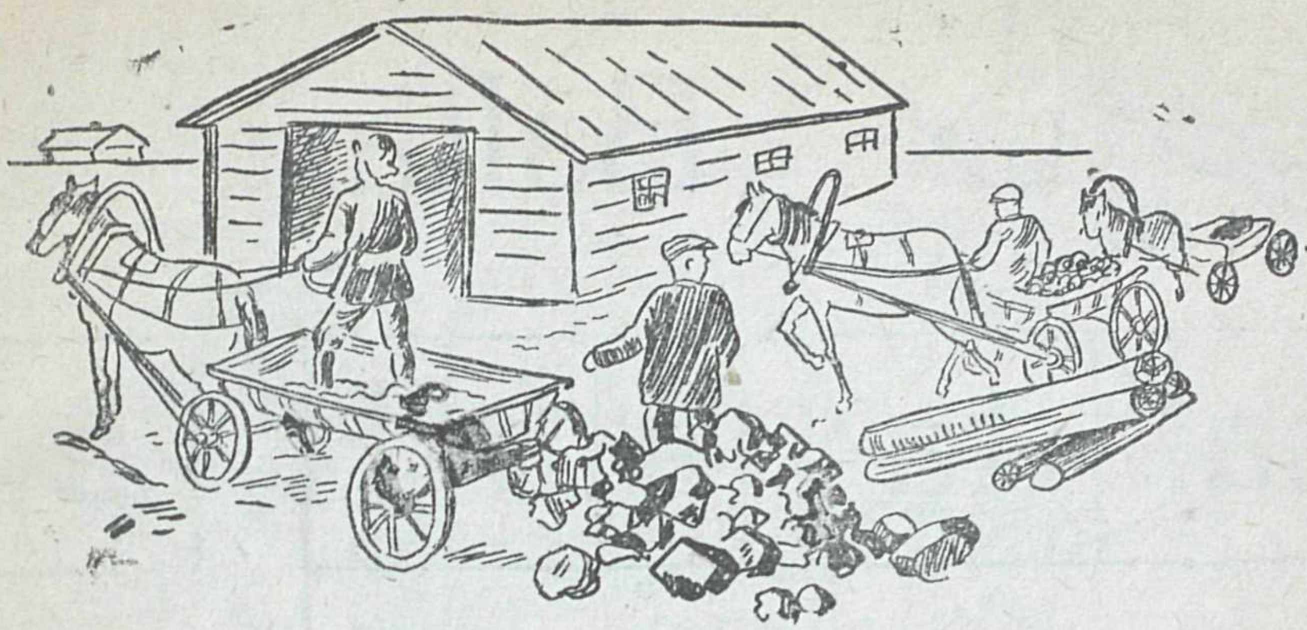

Taş.

t	a	ş

t

Taş atta. Ul taş ala.
Ul—eşle. Ul—şat.

şat	tua	tel

T T T T *t t t t*

Taş atta. Maşa taş ala.

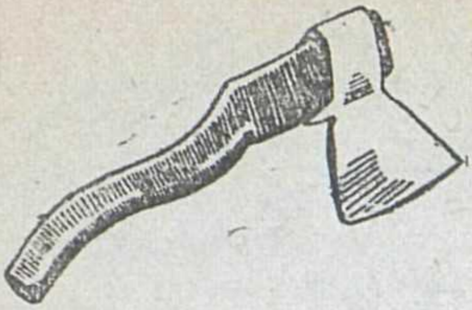

Balta.

ʙal	ta	ʙ	a	l	ʙ

Balta.

Bu—ʙalta.

Bulat—eşle.

Ul ʙalta ala.

Balta eşe—qul eşe.

ʙal	ʙelem	telem

B B B B *ʙ ʙ ʙ ʙ*

Bulat ʙalta ala.

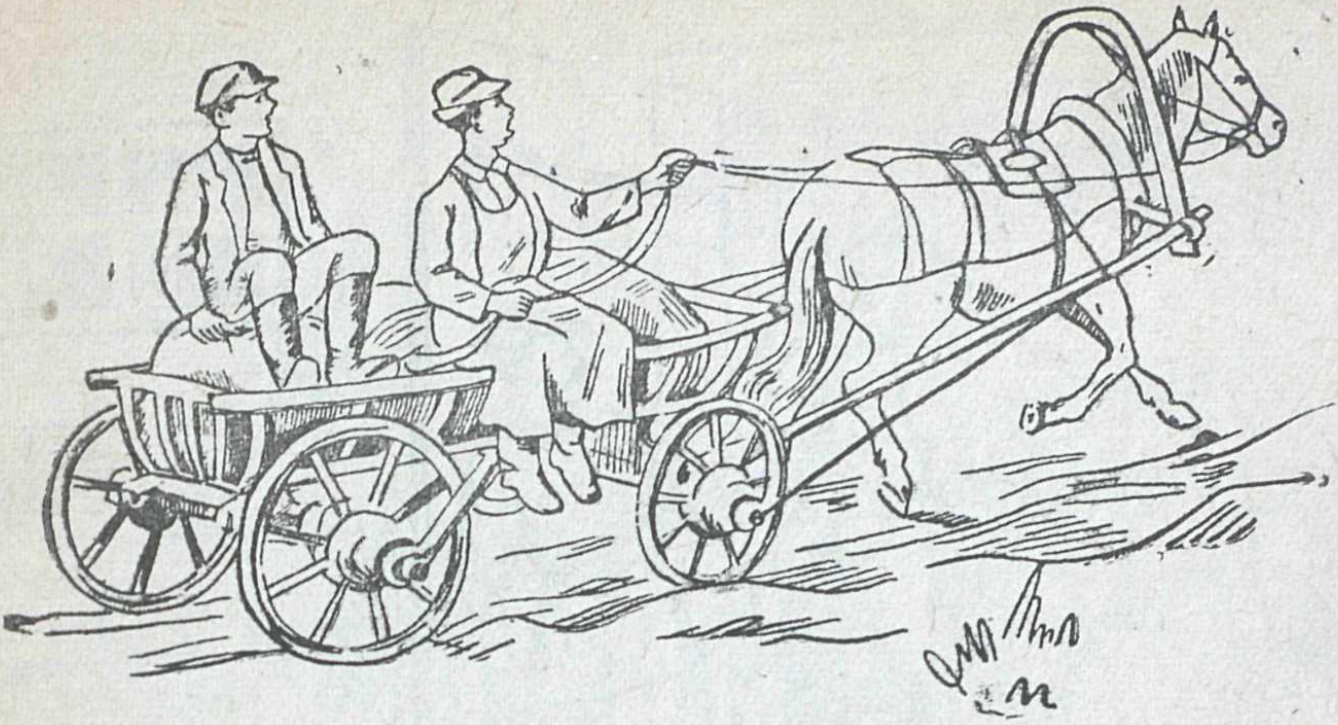

Arʙa.

ar	ʙa

a	r

r

Bu—arʙa.

At arʙa tarta.

Bulat ʙara.

Marat ta ʙara.

qart	arma	qalma

R R R R *r r r r*

At arba tarta

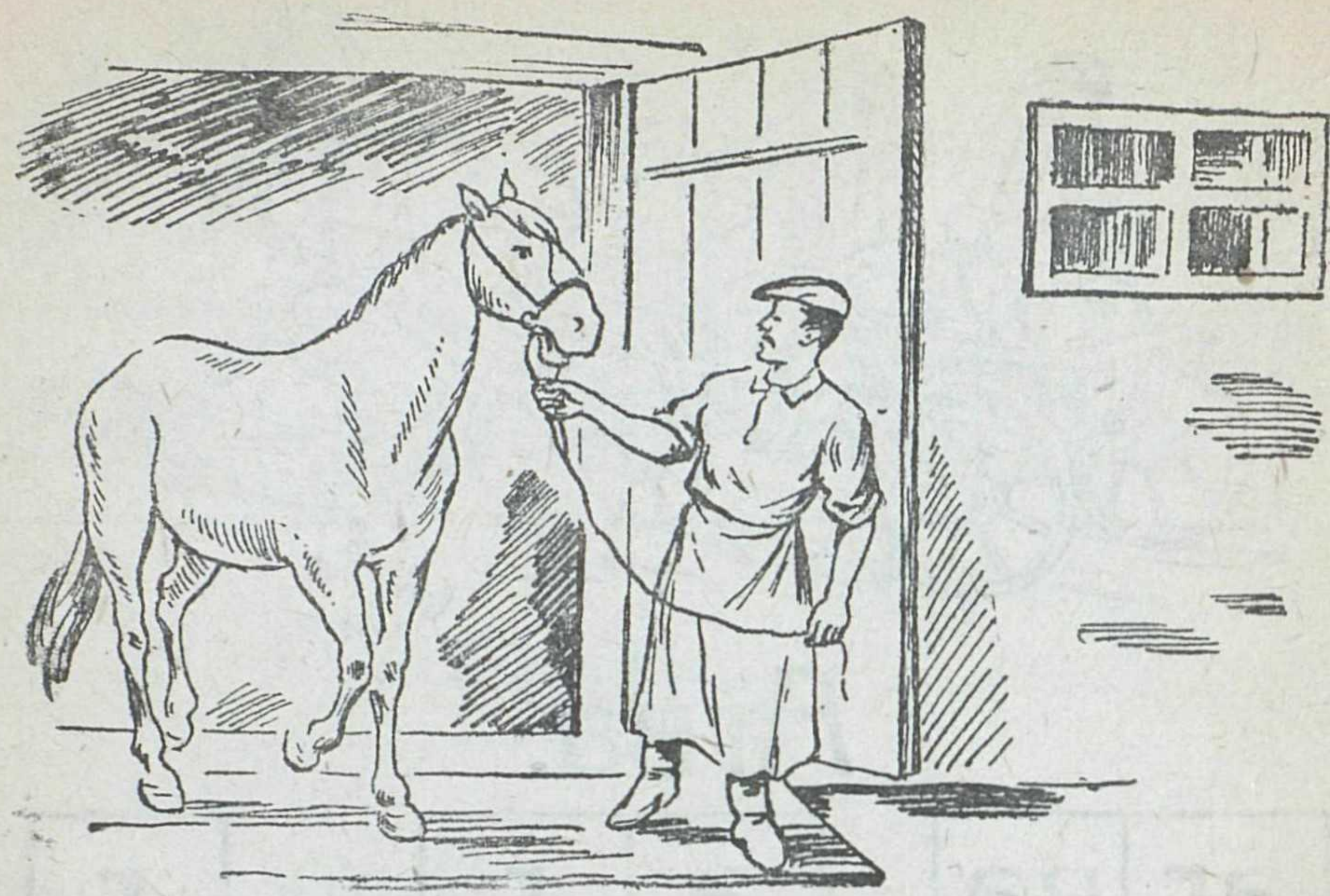

Qata.

qa	ta	q	a		**q**

Bu—Qata. Ul ʙara.

şuqaq	arʙaqa	taqu-

Q Q Q Q q q q q

Qata taqaraq ala.

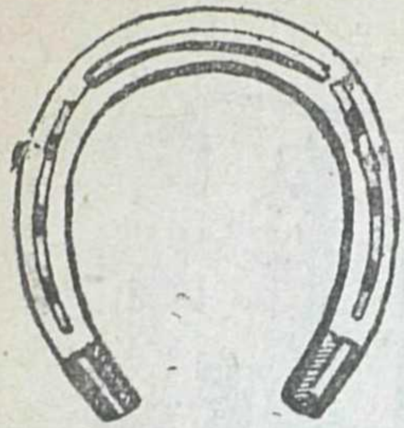

Daƣa.

da	ƣa	d	a	**d**

Bu—daƣa.

Ƣata at daƣalata.

Bulat qadaq qaƣa.

duƣa	ʙaldaq	arʙada

D D D D d d d d

Daƣa qadaq qaƣa.

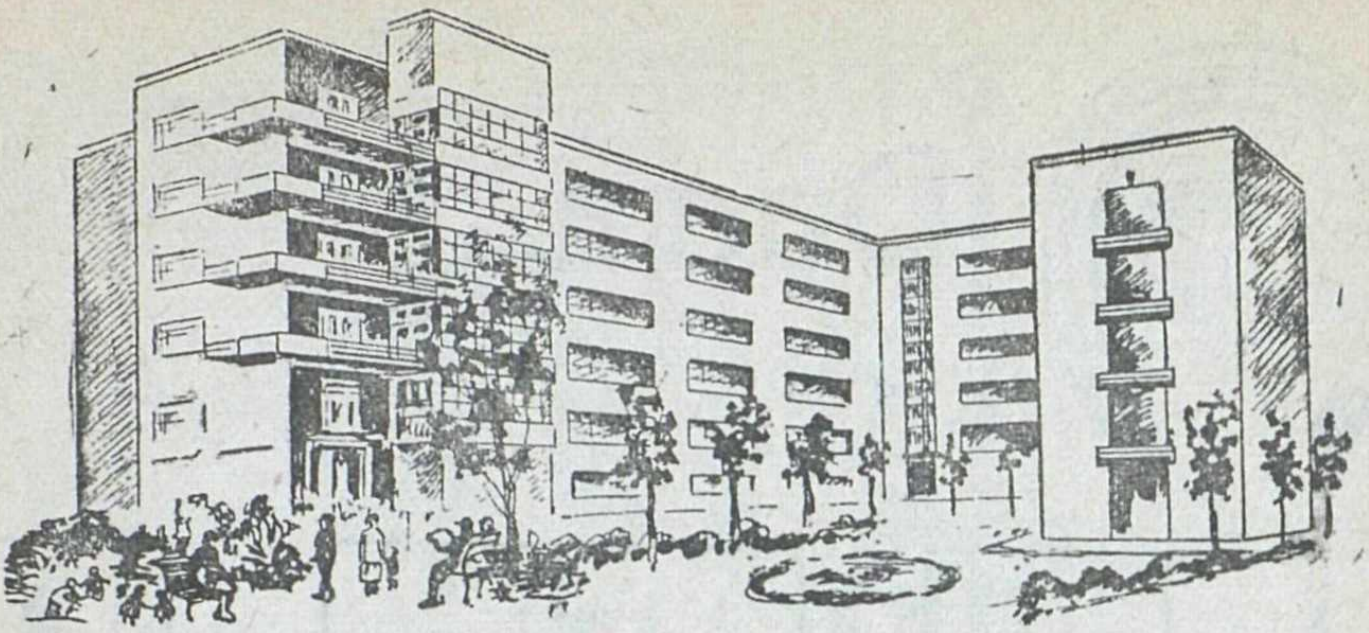

Toraq.

to	raq		t	o		o

Bu—toraq. Bu toraq—matur.

Maratlar, Qattarlar qalada toralar.

Alar qalada toraqta toralar.

qom	qul	qora

O O O O   *o o o o*

Bu toraq—matur.

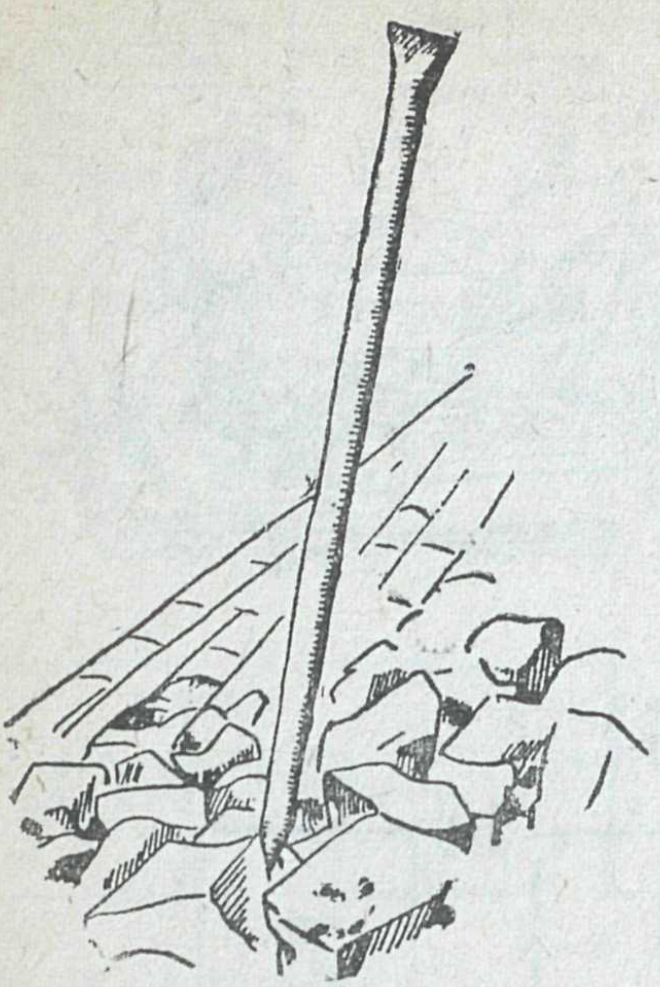

Lom.

Bu—lom. Ƣata lom ala.

Rota.

Marat rotaƣa ʙara.

Bulat ta rotaƣa ʙara.

Alar ʙer rotada toralar.

motor	rota	loto
matur	tora	ʙata

Marat rotaƣa ʙara.

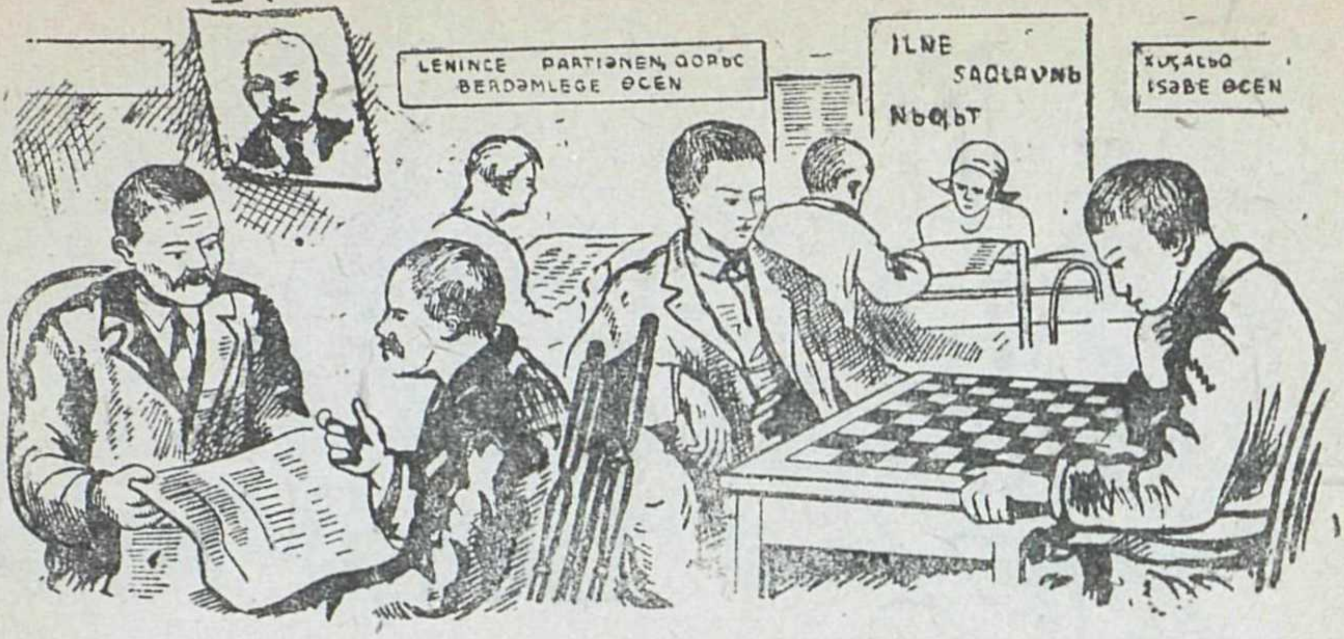

Zal.

z	a	l		z

Toraqta zal ʙar.

Bu zal—zur, ʙu zal—matur.

Uqular da şul zalda ʙula.

Azat uquƣa ʙara.

Azat uza, ura!

uza	uzu	toz

Z Z Z Z z z z z

Ura! Azat uza.

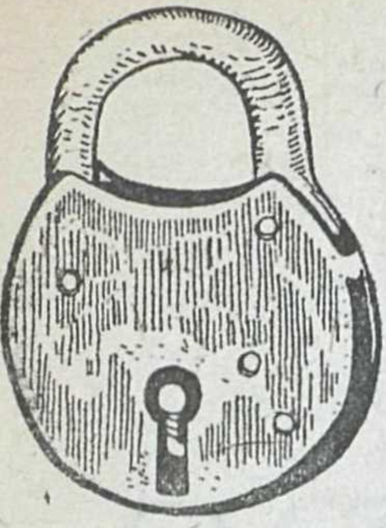

Jozaq.

jo	zaq	j	o	j

Zalda uqu ʙara. Zurlar jazalar.

Alar jazalar da jataqqa qajtalar.

Şul arada ʙaʙaj zalƣa jaƣa.

jozaq	tojaq	aj

J J J J *j j j j*

Babaj jozaq ala.

Jozaq—zur.

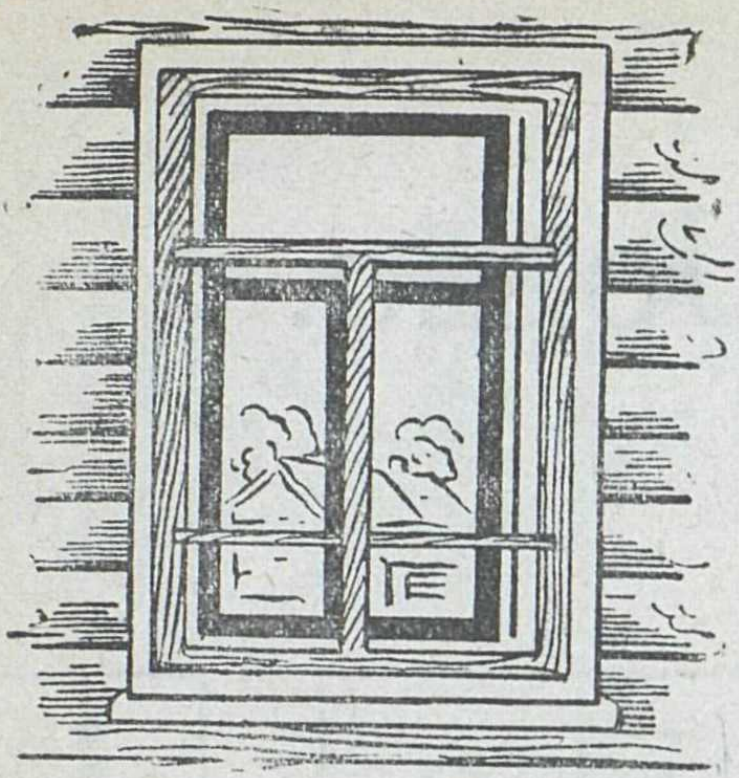

Tərəzə.

tə	rə	zə

t	ə

ə

Zal—zur. 6 tərəzəse вar.

Ꝗəjşə, Qəmər tərəzələr jualar.

Tərəzələr matur вulalar.

qələm	вeləm	вərə

ə ə ə ə   ə ə ə ə

Alar tərəzə jualar.

Narat.

na	rat

n	a

n

Narat urmanda вula.
Narattan taqta jaralar.
Narattan qojmalar qojalar.
Narattan toraqlar qoralar.

qujan	tana	najan

N N N N *n n n n*

Narat urmanda вula.

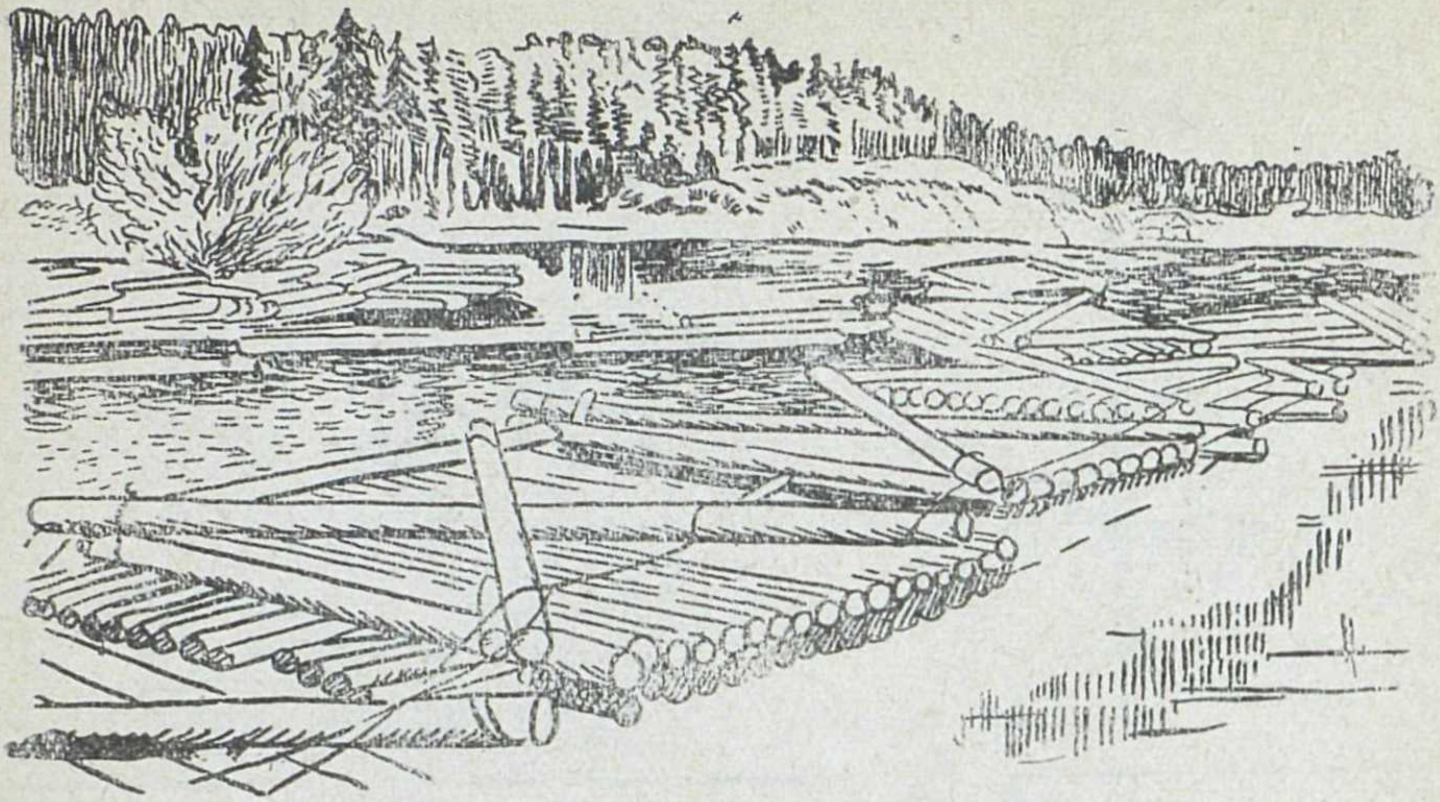

Sal.

s	a	l

s

Suda sallar aƣalar.
Bu sallar aƣa-aƣa qalaƣa ʙaralar.

sala	ʙasu	sәlam
qala	taşu	saʙan

S S S S   s s s s

Suda sallar aƣalar

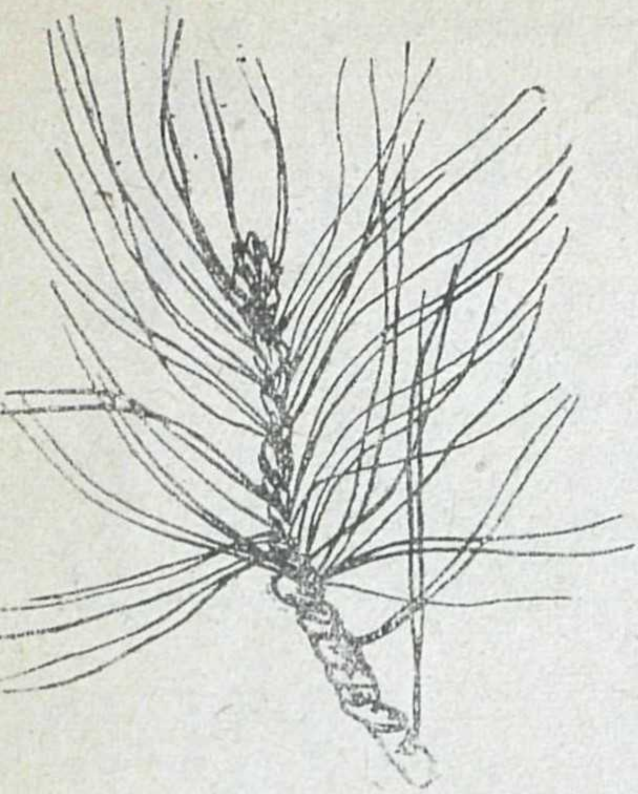

Ьlьs.

ь	lьs	**ь**

Ьlьs—naratta bula.

Narat urmannarь ьlьslь urmannardan sanala.

ьndьr	qьş	tьş
ьrqaq	qoş	teş

ь ь ь ь ь ь ь ь

ьlьs naratta bula

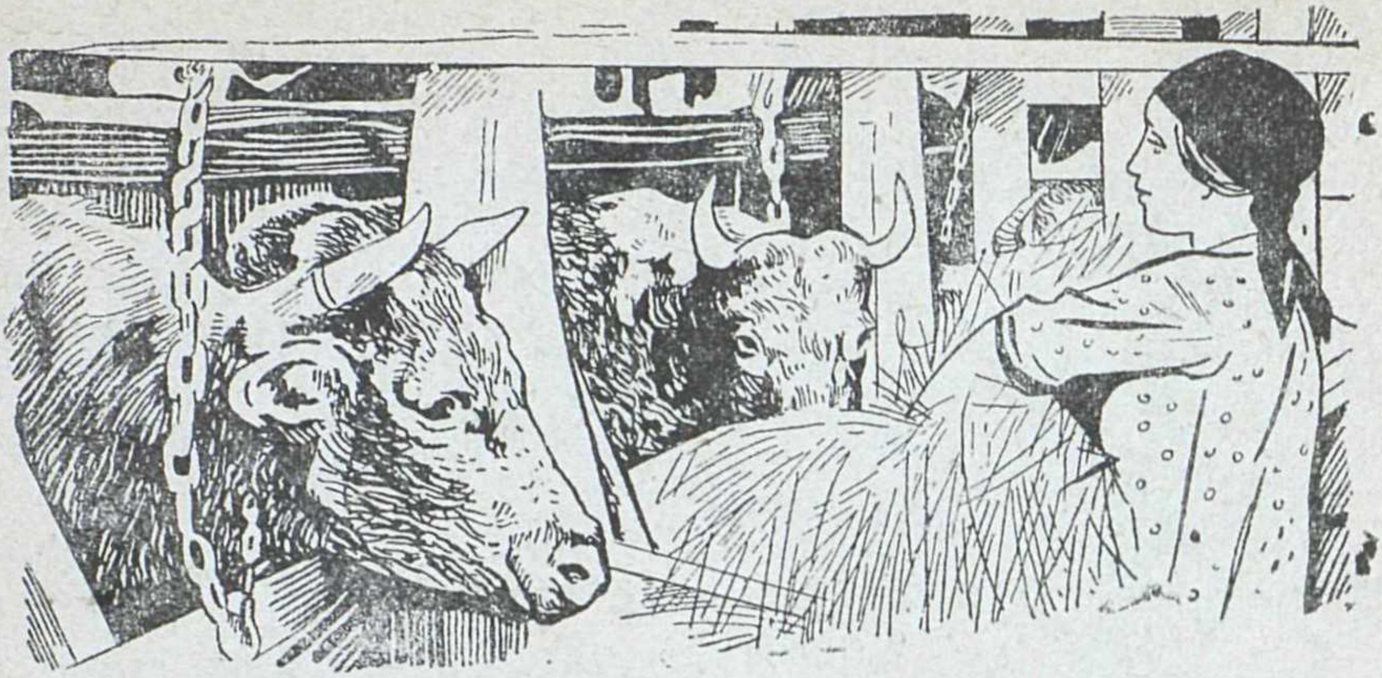

Banu sьjьr qarьj.

Banu sьjьrlar qarьj. Ul sьjьrlarnь aşata, aslarьn taza tota. Ul qaraƣan sьjьrlar tazalar.

Ul sьjьrlardan taʙaq-taʙaq qajmaq alalar. Ul qajmaqtan maj atlьjlar.

Banu sьjьr qarьj.
Ul qajmaqtan maj atlьj.

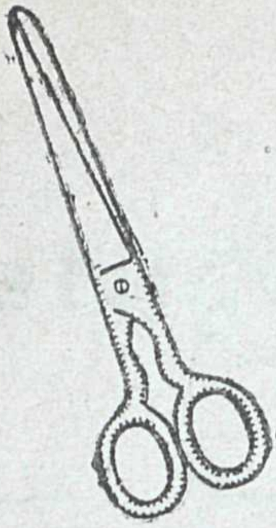

Qajcь.

qaj	cь	c	ь	**c**

Qajcь — qoral.

Sara qajcь alƣan.

Qajcь əjʙət cьqqan.

Qoral eşlər — qul maqtanьr.

cana	aƣac	ʙaqca
caʙa	ətəc	munca

C C C C   c c c c

Qajcь - qoral. Sara qajcь carlaƣan.

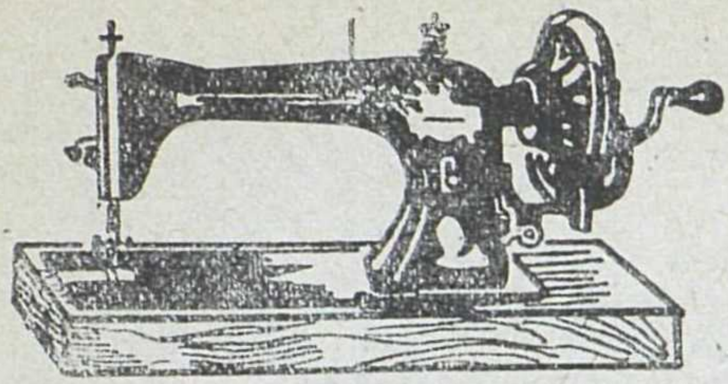

Maşina.

ma	şi	na	ş	i		i

Ənə maşina.

Əminə maşina ʙelən eşli.

Maşina ʙelən tiz eşlənə. Maşina eşe cista, matur ʙula. Maşina eşe arzan da ʙula.

aşi qazьj	tuqi turьj	sizmi ʙarmьj

I I I I *i i i i*

Maşina eşe cista, matur ʙula.

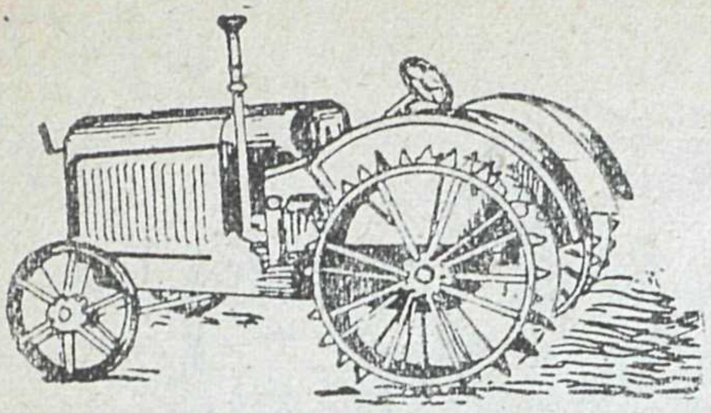

Traktor.

trak	tor	t	r	a	k		**k**

Traktorlar MTS lar (maşina-traktor stansalarь) qaramaƣьnda ʙulalar.

Traktor tarta. Traktor ʙelən aşlьq ta suƣalar. Traktor aşlьq taşьrƣa da jarьj. Traktor tormьşta zur urьn tota.

Kamil—traktorist. Ul Traktornь ʙozьludan saqlьj, kirək caqta remont jasьj.

Kamil—udarnik.

qama kimə	ilək cilək	karta qarta

K K K K *к к к к*

Traktorlar maşina-traktor

stansalarь qaramaƣьnda

bulalar.

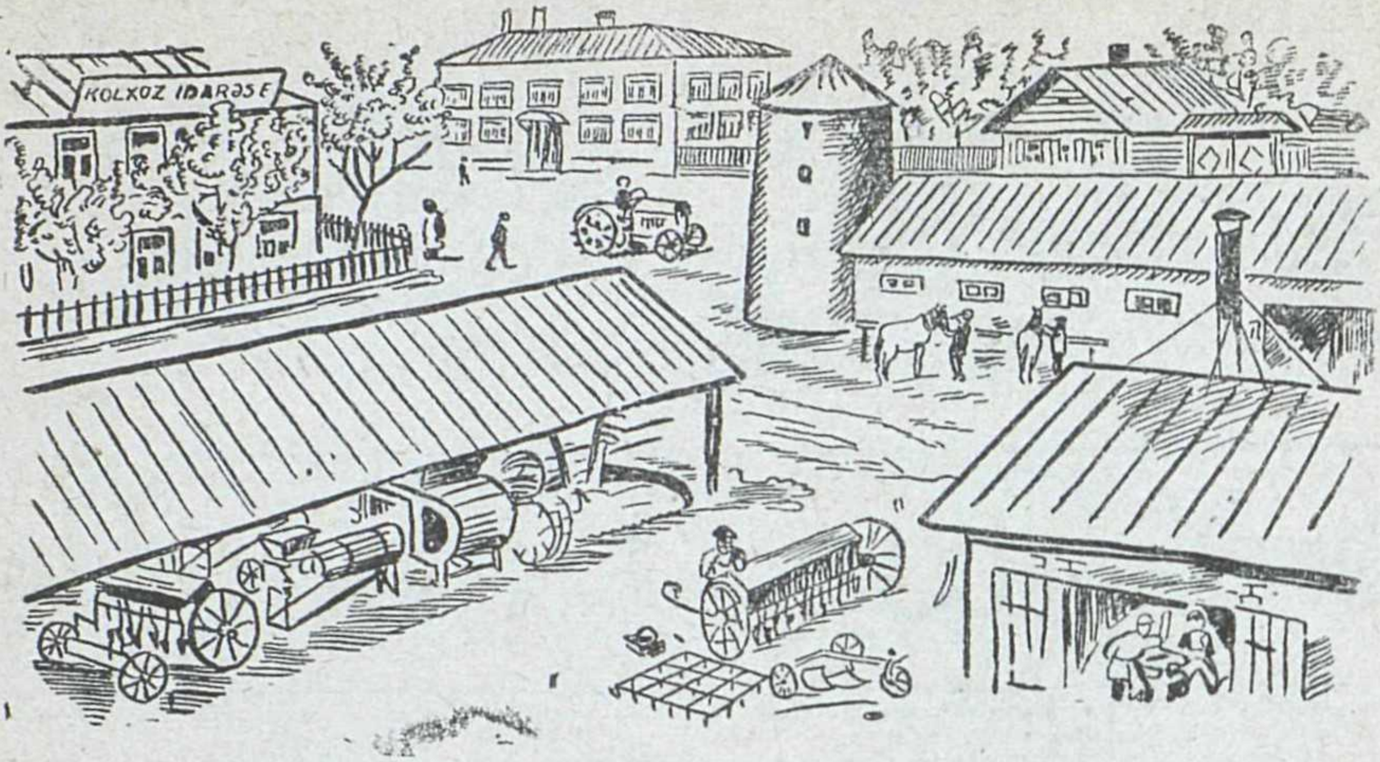

Kolxoz.

kol	xoz	x	o	z	x

Elek, jaxşь qьrlar, ʙolьnnar ʙojarlar, kulaklar qulьnda ide. Xezmət iəse krestiənnər qulьnda nacarlarь ƣьna qalƣan ide. Batraklarda isə qьrlar, ʙolьnnar ʙaşta uq juq ide. Alar tamaq jalьna ʙojarƣa, kulakka jallandьlar. Alar ac-jalanƣac jəşədelər.

Xezmət iəse krestiənnər ul zamannarda nadanlьqta totьldьlar. Alar uqi almadьlar.

Oktəвr bezne вu xəllərdən qotqardь.

Bez xəzer вarlьq kolxozcьlarnь taza tormьşlь jasarqa teliвez. Bez вu teləkkə ireşə alaвьz. Bezdə вarlьq şartlar taвьla. Ul şartlar menə вolar:

Kolxozlarda namus вelən eşlə.
Maşina-traktornь jaxşь tot.
Eş terlekləren jaxşь qara.
Qьrlarnь jaxşь eşlə.
Kolxoz milken jaxşь saqla.

xoquq xalьq	jaxşьlьq xəllelek	namuslь kolxozcь

X X X X x x x x
Xəzer вez вarlьq kolxozcьlarnь
taza tormьşlь itəвez.

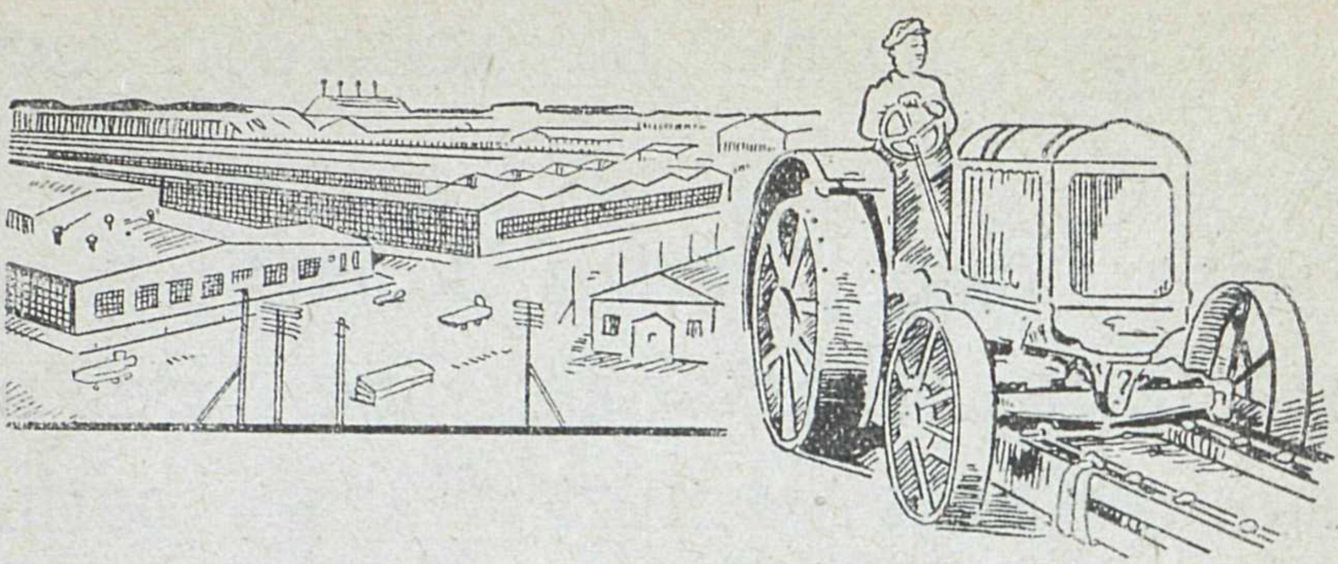

Zavod.

za	vod		v	o	d		v

Traktor zavodь qьcqьrttь. Ul eşcelərne eşkə caqьrdь. Eşcelər aşьƣa-aşьƣa eşkə kildelər. Şul arada maşinalar şavlьj, vallar əjlənə başladьlar. Eşcelər stanoklarьna urnaştьlar.

Menə zavodta eş qajnьj.

Zavod alƣan eşen vaqtьnnan alda tutьrdь. Vəli ʙelən Varvara jaxşь udarniklar. Alar ʙer vaqьtta da ʙrak eşləmilər.

kolxoz	vaqьt	xəivan
sovxoz	zavod	tramvaj

V V V V *v v v v*

Vəli ʙelən Varvara

udarniklar.

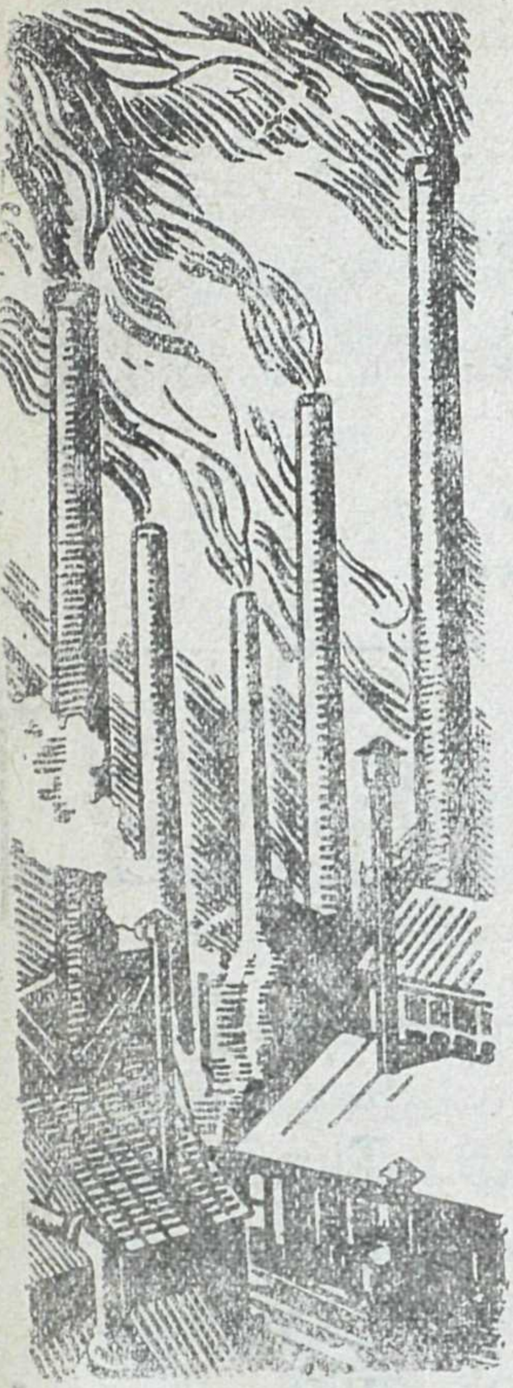

Morça.

mor	ça

ç	a		ç

Әnә morçalar.

Alar—zavod morçalarь.

Morçalardan qara qujь tɵten cьƣa. Dimək, zavod ecendə eş qajnьj.

Çələj şuşь zavodta eşli. Çələj—qart eşce, təçriʙəle eşce. Ul eşen çinaq, cista eşli. Qullarь çitez jərilər.

Çələj qart—faʙkom clenь. Ul jəsle, ʙaialar ʙaqcasь acu julьnda da zur jardəm itte. Anь ʙarlьq eşcelər jaratalar, olьlьjlar. Çiьlьş Çələj aʙzьjƣa xezmət ʙatьrь isme ʙirde.

Ç Ç Ç Ç *ç ç ç ç*

Çələj-təçriʙəle eşce.

Cykec.

cy	kec	c	y	y

Yzʙək qulьnda cykec. 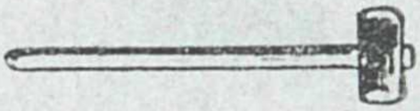

Ul timer qьzƣannь kyzətə. Timer qьza. Kamil qьzƣan timerne ala da sandalƣa quja. Menə Yzʙək timerne cykec belən cyki.
Kamil timer qьzdьra, Yzʙək cyki.

cykec	qul	ʙula
cymec	kyl	ʙylə

Y Y Y Y   *y y y y*

Kamil timer qьzdьra

Yzʙək cyki.

Gazeta.

ga	ze	ta

g	a

g

Kɵndezge aş vaqtь. Eşcelər zavod stolovojьnda aşadьlar. Eş ʙaşlarƣa taƣьn 15 minut vaqtь ʙar. Şul arada qajʙer eşcelər, ʙygenge gazetanь qarar ɵcen, uqu zalьna kerdelər.

Gərəj „Qьzьl Tatarstan“ gazetasьn uqьrƣa totьndь. Ul yzenə ʙik tanьş bulƣan „Alƣa“ kolxozь turьnda ʙer xəʙər kyrde:

— „Alƣa“ kolxozь jarьşta ʙerencelekne aldь.

Bu xəʙər Gərəjne ʙik şatlandьrdь. Ul jazƣь cəcy vaqtьnda şuşь kolxozda eşləgən ide.

G G G G *g g g g*

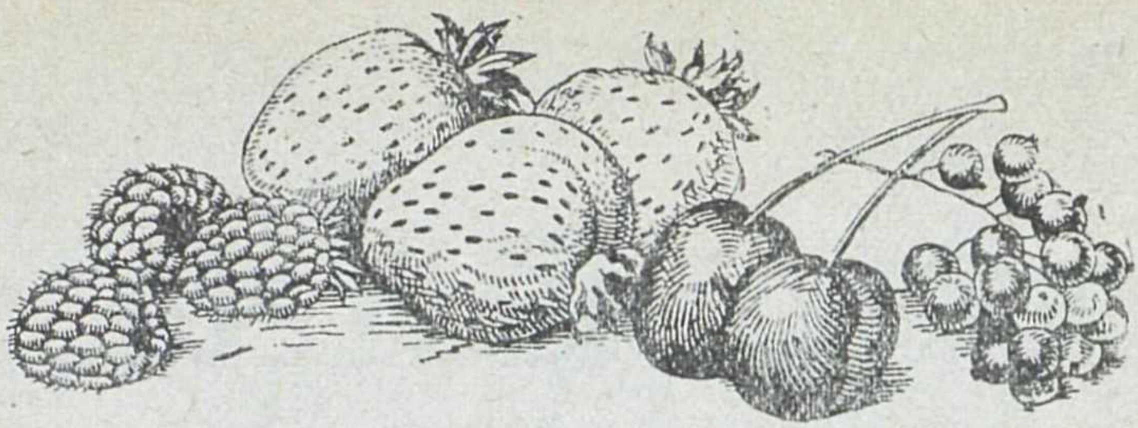

Micurin turьnda uqь.

Micurin—ataqlь вaqcaсь. Ul almalar, gruşalar, çiləklər ysterde. Ul ystergən çiləklər, çimeşlər kyp fajda вirələr.

Micurin ystergən antonofka almaсь 600 gram kilə.

„Texas“ digən qura çiləge saвaqьnnan 7 kilolar çilək alьna.

Bu çilək 4 santimetr ozьnlьqьnda вula.

Ber çilədneŋ avьrlьqь 8—10 gram tarta.

Micurin ystergən вer danə ciə, xətta, 12 gramqa qədər çitə.

Ber danə ciə aqacьnnan 35 kiloqa qədər ciə alьna.

Bajtaq qьna sovxozlar, kolxozlar da xəzer yz вaqcalarьnda Micurin ysterə torqan almalar, gruşalar, çiləklərne ysterələr.

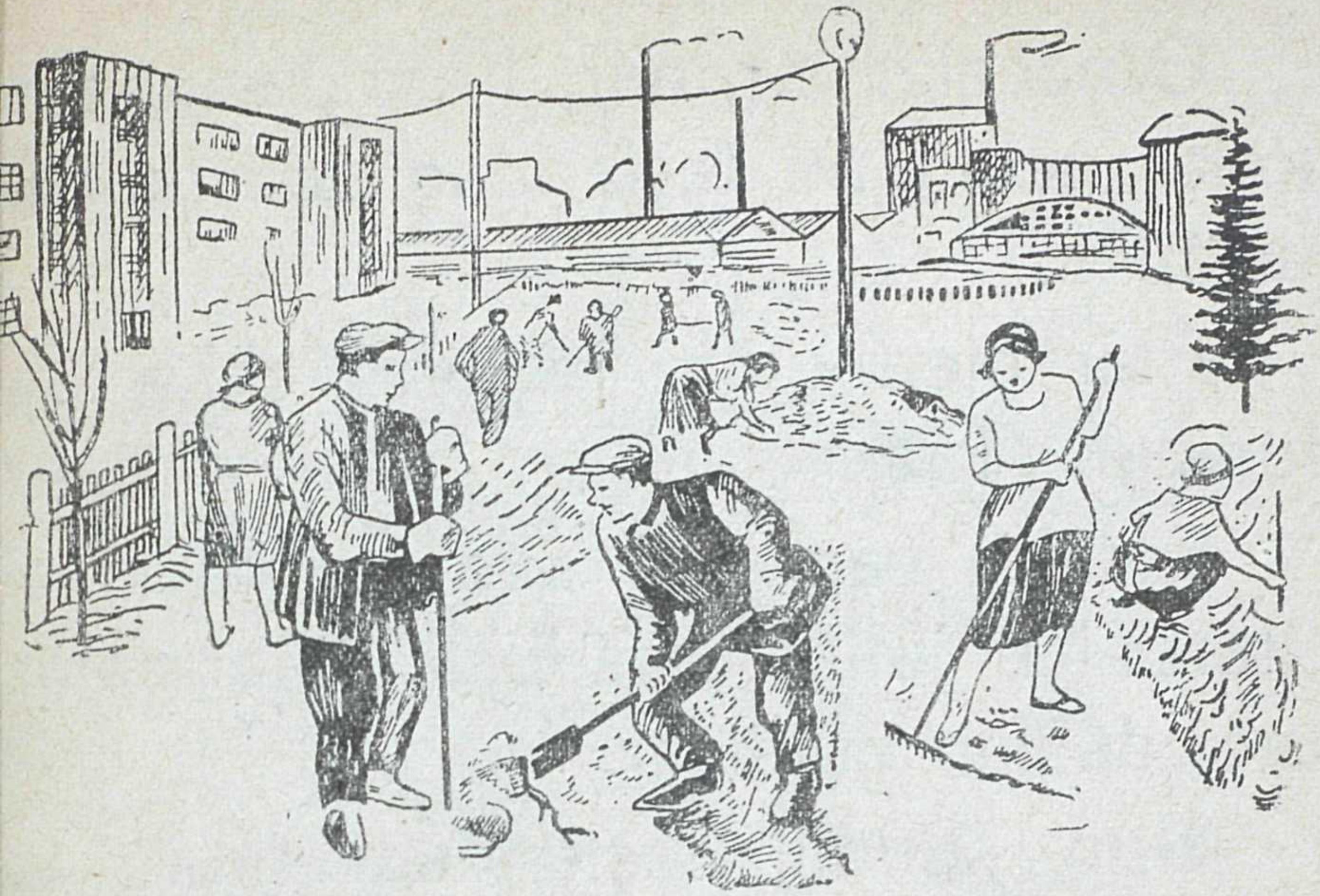

Ɵmə.

ɵ	mə	ɵ

Jal kɵne.

Eşcelər zavod janьndaƣь taşlandьq ʙer urьnda ʙaqca jasarƣa qərar ʙirdelər.

Alar jal kɵnendə ɵmə ojьştьrdьlar.

Ɵməcelər lomnar, kɵrəklər, seber-kelər belən bu taşlandьq urьnnь cistarttьlar.

Alar ɵjem-ɵjem taşlarnь citkə taşladьlar. Tirə-jaƣьna rəşətkə tottьlar.

Eşcelər baqcaƣa aƣaclar, cəcəklər utьrttьlar, jullar jasadьlar, skəmiələr, urьndьqlar qujdьlar.

Ənə şundьj taşlandьq urьn az vaqьt ecendə menə şundьj bik matur baqcaƣa əjlənde.

kɵn qom	sɵlge solь	ɵjə oja

Ɵ Ɵ Ɵ Ɵ   *ɵ ɵ ɵ ɵ*

Ɵməcelər ɵjem-ɵjem
taşlarnь citkə taş-
ladьlar.

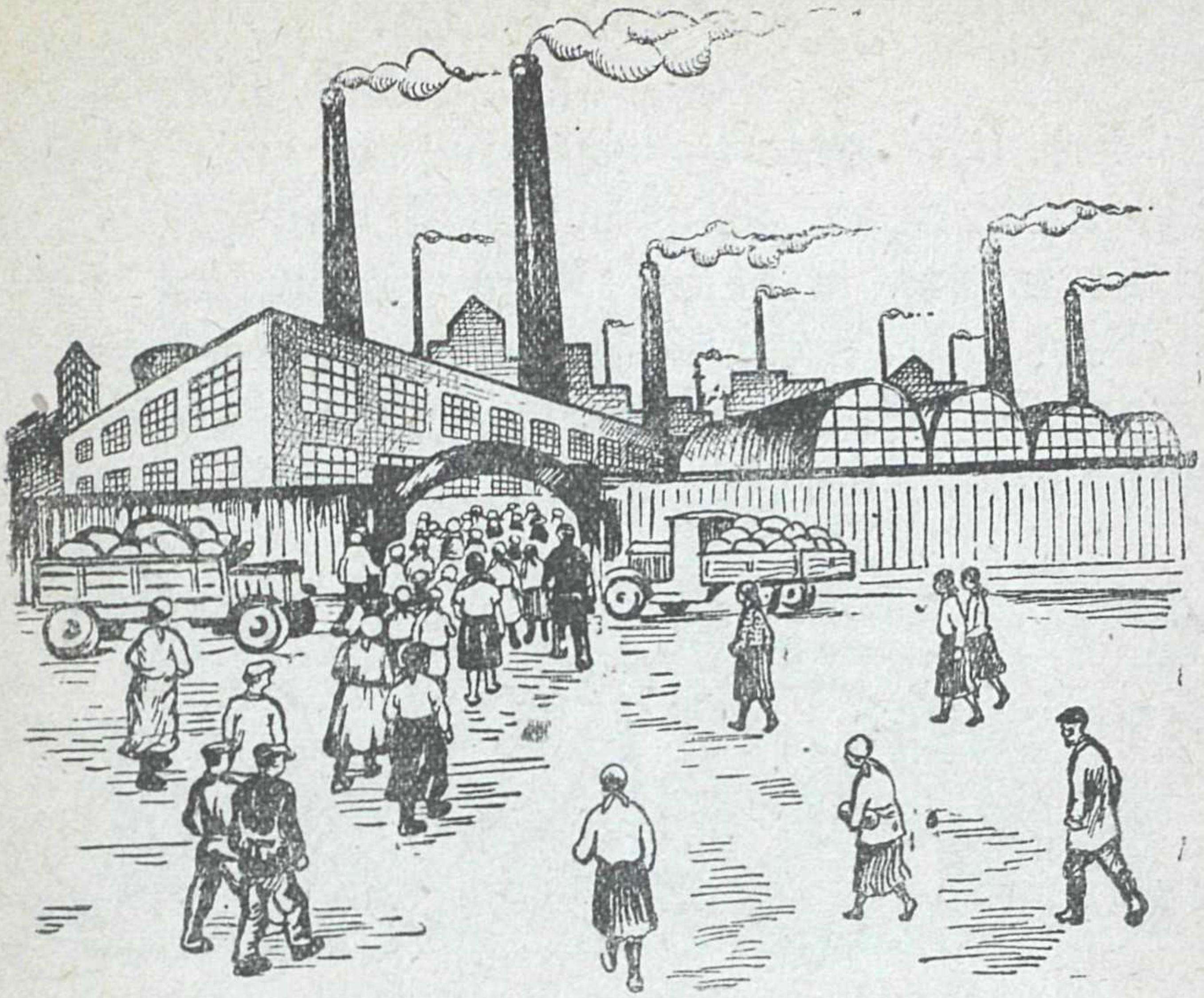

Faвrika.

faв	ri	ka		f

Әnә faвrika. Bu faвrikada şarflar, fufaȷkalar, koftalar eşlәnәlәr. Faвrika вu kvartalda normasьn srogьnnan alda tutьrdь.

Flora, Fatьȷma, Maşa, Fatьȷx, Mәftuxa — вolar вarsь da eşcelәr. Alar şuşь faвrikada eşlilәr. Alar — udarniklar.

Flora — kvalifikatsiәle eşce. Flora — faвkom clenь. Ul faвkom sьzьƣь вuȷьnca da eşli.

Fəridə sexь.

Fəridə sexь—udar sexlardan sanala.

Elektrik belən jaqtьrtьlqan zur bylmə. Bylmədə ozьn estəllər tezelgənnər. Estəllər janьnda jəş eşcelər. Alar barsь da Fəridə qul astьnda ezeklek belən kerəşyce brigada clennarь. Aşьqьc zakazlarnь da, kybesencə, alar ytilər. Alar fabrikada aldьnqь kerəşcelər.

Jəsle.

Elek analar balalarь belən bik borcьla idelər. Analarь ejdə juq caqьnda, Rəisə jьqьlqan, Floranьŋ kyzenə cyp kergən, Bulatnь məce tьrnaqan bula, jaki başqa berər xəl bula torqan ide.

Xəzer zavod-fabrikalar janьnda həm kolxozlarda da jəslelər, məjdancьqlar bar. Jəslelərdə balalarnь bik jaxşь qarьjlar. Andaqь eşlərne doktorlar kyzətələr. Jəsledə balalarnь vaqtьnda aşatalar. Balalar cista jataqta jatalar. Alar terle ujьncьqlar belən ujnьjlar. Jəsledə balalarqa bik jaxşь. Zavod-fabrikalarda, kolxozlarda eşləvce analar ecen də bik rəxət, bik tьnьc.

Şəhər.

şə	hər

h

Irtənge tьnlьq ecendə kɵcle gudok gyləde. Bu gudok tavşьna ʙaşqa gudoklar da quşьldьlar.

Zavodlar, faʙrikalar xezmətkə caqьrdьlar. Jɵzlərcə eşcelər ɵjlərennən cьqtьlar.

Şəhər çanlandь. Hər qajda xərəkət.

Eşcelər zavod həm faʙrkalarƣa aşьƣalar. Alarnь tramvajlar, aftoʙuslari ala ʙaralar.

Zavod həm faʙrikalarda eş qajnьj.

Zavod həm faʙrikalardan vokzallarƣa, vokzallardan zavod həm faʙrikalarƣa gruzoviklar, jɵkcelər tuqtavsьz jɵrep toralar.

Alar timer həm kymer taşilar, maşinalar həm tovarlar taşilar.

Kic ʙula. Şəhər tьna. Ə zavod həm faʙrika eclərendə udar eş haman ʙara

H H H H   h h h h

Şəhər tьna. Ə zavod həm
faʙrika eclərendə udar eş
haman ʙara.

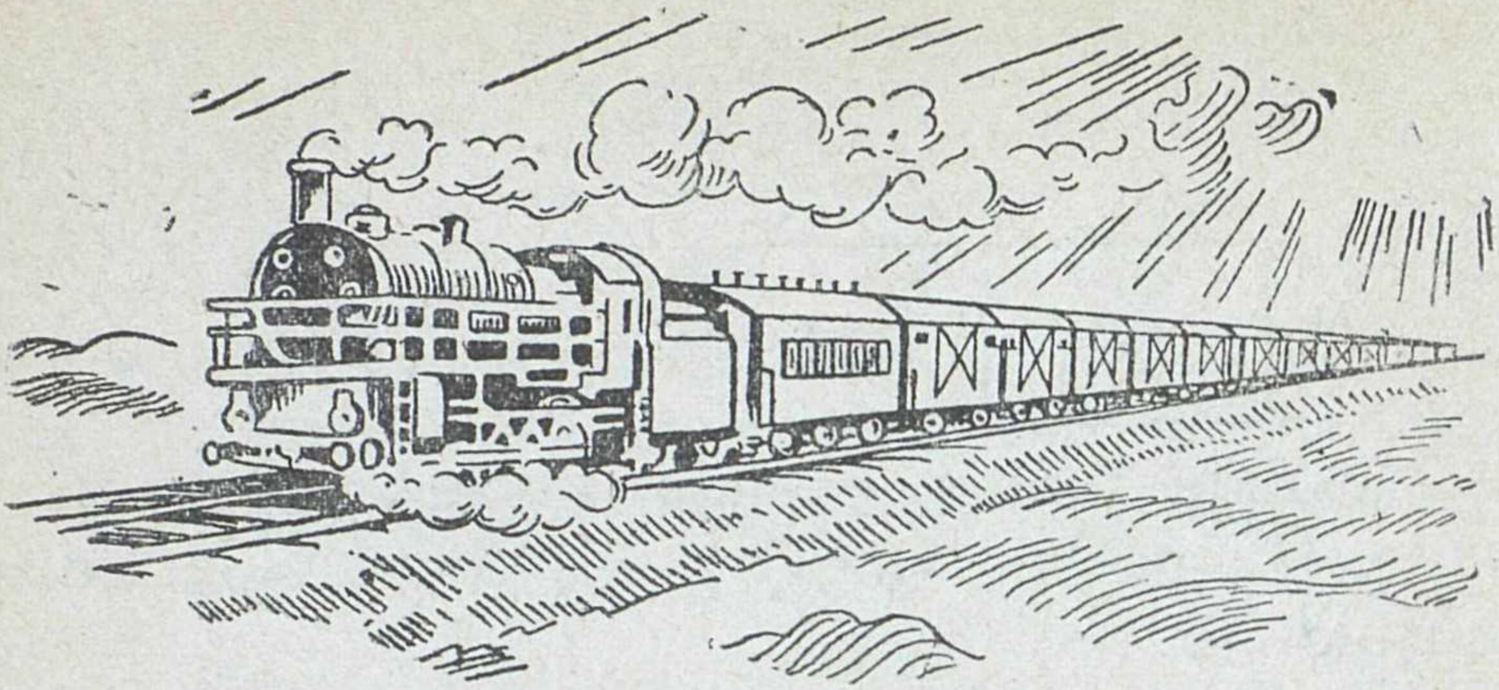

Pojezd.

po	jezd		p	o		P

Qьrlar, ʙolьnnar ʙujьnca ozьn timer jul suzьlƣan. Menə şul jul ʙujlap tovar pojezdь ʙara. Parovoz depoda jaxşь jal itkən.

Bu pojezdƣa promtovarlar, traktorlar həm ʙaşqa avьl xuçalьƣь maşinalarь təjəlgən.

Pojezd aşьƣa. Ul—tovarlarnь sovxozlarƣa həm kolxozlarƣa vaqtьnda iltep çitkerergə tieş.

P P P P *p p p p*

Parovoz depoda jaxşь

jal itkən.

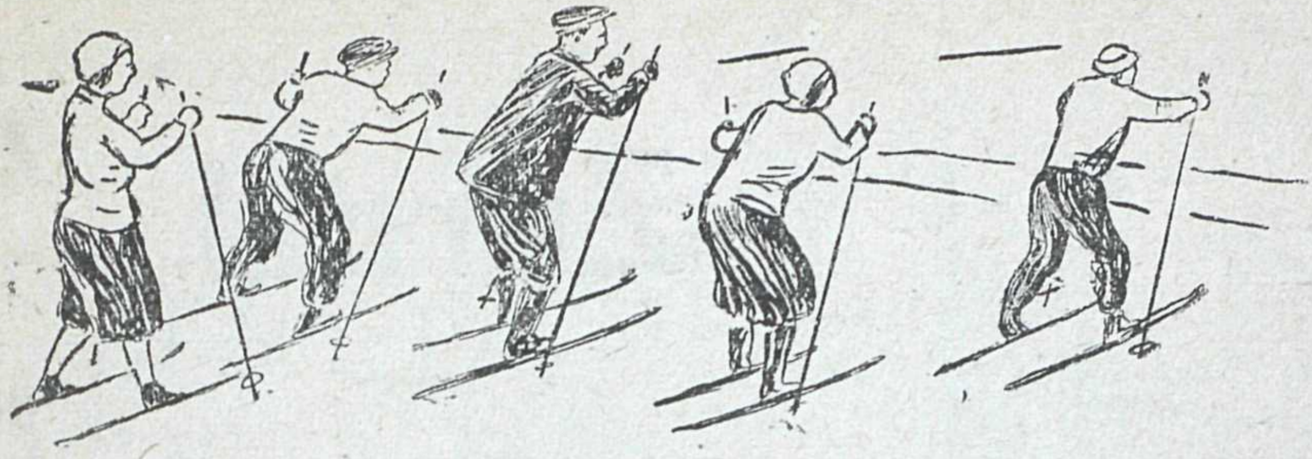

Caŋqь.

caŋ	qь

ŋ

Jal kөne. Miŋlekəj belən Gөlkəj caŋqь stadionьna kilələr. Alar biredə iŋ jaŋa caŋqьlarnь sajlap alalar. Şunnan soŋ yzlərenenŋ iptəşləre belən caŋqь jarьşьna kitələr. Bezneŋ Miŋlekəj caŋqь jarьşьnda hər vaqьt berencelekne ala.

ŋ ŋ ŋ ŋ

Miŋlekəj belən Gөlkəj
caŋqь jarьşьna kitələr.

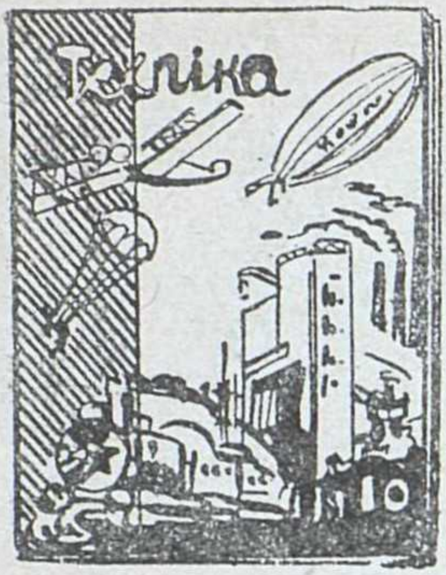

Ƶurnal.

Ƶ

Marat—udarnik. Ul eştən ʙuşaƣac ta vaqtьn ʙuşqa uzdьrmьj: jə ʙiʙliotekaƣa, jə uqu ɵjenə, jə qьzьl pocmaqqa ʙara. Ul anda tɵrle gazetalar, tɵrle ƶurnallar uqi.

Marat hər kɵn fizkul'tura ʙelən də şɵƣellənə: timer ajaqta, caŋƣьda şua, çəj kɵnnərendə futʙol, ʙasketʙol ujnьj. Şulaj itep, Marat rəxət həm kyŋelle kɵn kicerə.

Ƶurnal ɵstəldə jata.
Marat ƶurnal uqi.

Belem.

Bezneŋ ƣasьr—
Belem ƣasrь.
Belem sorьj ʙezneŋ tɵzeleş.
Texnikanь
Belem ʙelən genə
Eşkə çigep ʙula jɵz ɵleş.

Aa	Bʙ	Cc	Çç	
Dd	Ee	Əə	Ff	
Gg	Ƣƣ	Hh	Ii	
Jj	Kk	Ll	Mm	
Nn	Ꞑꞑ	Oo	Ɵɵ	
Pp	Qq	Rr	Ss	
Şş	Tt	Uu	Vv	
Xx	Yy	Zz	Ƶƶ	Ьь

Fən, texnika, вelem — вolar həmməse də qazanьp taвьla torƣan əjвerlər. Alar вygen juq ikən, ə irtəgə вulacaqlar.

STALIN.

Gazetanь nicek uqьrƣa kirəklek turьnda.

N. K. Krupskaja.

Bik kyplər uqi вelələr, ləkin aqrьn uqilar. Barlьq diqqət ajrьm syzlərne вylep-вylep uquƣa kitə. Şunьŋ arqasьnda məƣnəne aŋlap вaru avьrlaşa.

Tiz uqьrƣa ɵjrənergə kirək.

Gazetalardan qьsqaraq həm aŋlajьşlьraq məqaləne sajlap alьrƣa həm anь вer, ike, ɵc qat uqьrƣa, qьcqьrьp uqьrƣa həm tavьşsьz da uqьrƣa kirək. Bɵtenləj şoma uqьrƣa ireşergə.

Ikence kɵnne şul uq məqaləne jaŋadan uqьrƣa.

Əlвəttə, az qьna вulsa da, hər kɵn uqьrƣa kirək. Şunda inde вer-ike atnadan jaki вerər ajdan soŋ uq zur uŋьşlarƣa ireşelgəne kyrener.

Ike tərle tormьş.

Aq jortnьŋ əcence qatьnda, zinnətle вylmələrdə yzeneŋ semjəse вelən faвrika xuçasь tora ide.

Jartьlaş qaraŋqь podvalda yzeneŋ tuqucь xatьnь вelən şul uq faвrikanьŋ tuqucьsь tora ide.

Xuçanьŋ вer qьz вalasь вar ide. Tuqucь xatьnьnьŋ da вer qьz вalasь вar ide. Xuça qьzь taza, al jəzle вulьp ysep kilə ide. Bu qьz, nicekter, avrьj вaşladь. Tərle jaqtan ataqlь doktorlar kilep təştelər. Faвrikant qьzьn dəvalap tergezdelər. Ul jaŋadan al jəzle həm şat.

Tuqucь qьzь isə jaвьq həm sarƣajƣan jəzle вulьp ysep kilə ide. Tuqucь qьzь avrьj вaşladь, ləkin doktor caqьrьrƣa aqca juq. Qьz вala nacarlanƣannan-nacarlana вara. Anasь yksep-yksep çьladь.

Gudok qьcqьrta. Tuqucь xatьn yzeneŋ avru вalasьn taşladь da faвrikaƣa jəgerde.

Ul eştən qajtqanda qьzь ylgən ide inde.

Elek nicek ide.

(Kolxozcь Əmirova xikəjəse.)

Revolytsiəgə qədər вezneŋ tormьş вik avьr вuldь. Tirləp-tirləp eşləsək tə, вez вik moxtaçlьqta jəşədek, acьqtьq.

Avьl çirsezlektən azap cikte. Işek aldьnnan сьqьp kitkətn sarьq, вozav alpavьt çirenə вarьp kerə orqan ide. Bolarnьŋ вarsь өcen də вezdən ştraf tylətələr ide. Bezneŋ avьl krestiənnərennən xəjer estərgə сьqьp kitycelər də az tygel ide.

Bezneŋ avьlda вer genə qojь da juq ide.

Avьldaqь keckenə genə cişməne də вojar, yz imeniese ecenə kertep, əjlənderep alqan ide.

Ber vaqьt вezneŋ avьlda poƶar вuldь. Şunda вezneŋ вarlьq qaraltьlarьвьz janьp вette. Өj salьr өcen jardəm sorap вojarqa вarqan idek, ul aqulь kyzləre вelən вezgə qarap tordь da, өslətydən acuь kilgən et şikelle, teşləren ьrƶajtьp: „Juqalьqьz, вer minut tormьj minem kyz aldьmnan, juqalьqьz!..“—dip aqгьр-вaqгьр вezne quьp çiвərde.

Bez вaşlarьвьzпь tyвən iep, өmitsezlənep qajtьp kittek.

Bezneŋ semjə 12 jьl вatrak вulьp jəşəde. Şulaj itep, вez revolytsiəgə qədər keşe өje pocmaqlarьnda azap ciktek.

9 псь qinvar.

1905 jьlnьŋ 9 псь qinvarьnda вajlar həm alarnьŋ jalcьlarь tarafьnnan aldanqan 200 meŋləp eşce, turьlьq həm jardəm sorap, patşaqa вardьlar.

Şuşь ken turьnda вer eşce menə nərsə sөjli:

— Bez qarcьq belən barabьz, ulьbьz Mişa da beznen̡ belən. Kinət minem qolaq janьnnan: vьz... vьz... Hər qajda cьtьrdav, əjtersen̡ lə citən çimerələr.

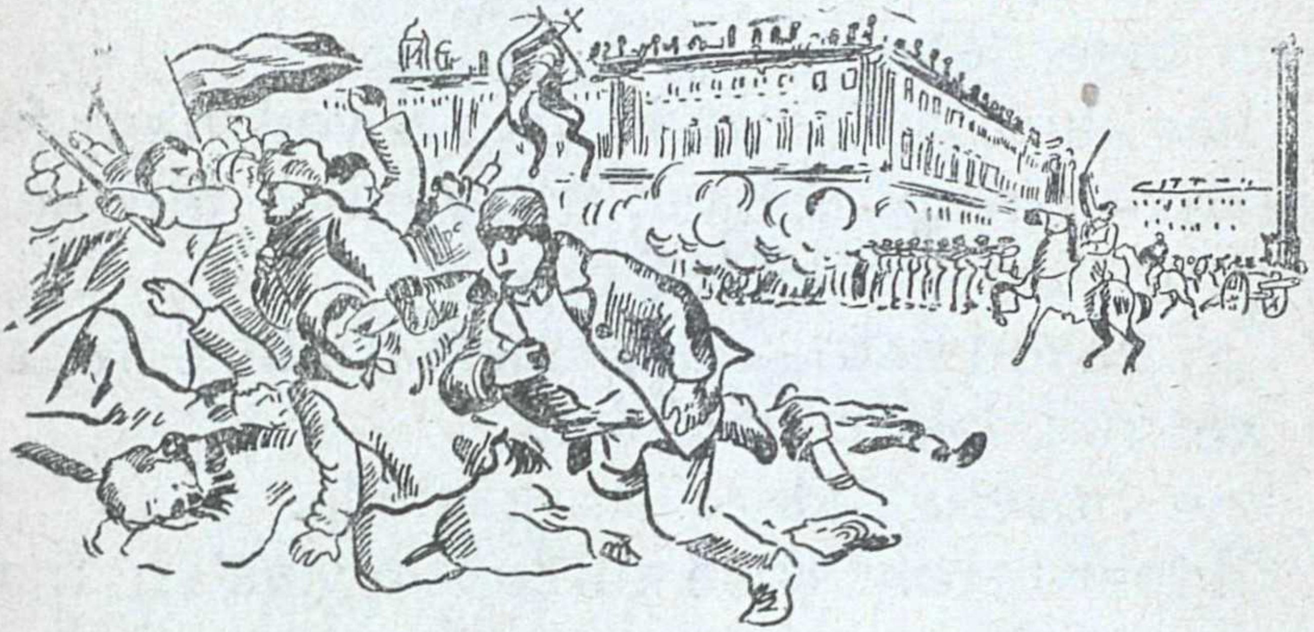

Kyrəm: Mişa kinət qarƣa utьra, anьn̡ avzьnnan qan kitə. Pulə qarcьqnь da ajaqtan jьqtь. Ul Mişa belən janəşə jьƣьldь. Xalьq ber jaqqa taba suƣьldь, yzləre belən mine də alьp kittelər. Min, ꟃyjə aqьlsьz kebek, fatirƣa qajttьm. Ulьmnь juƣalttьm, xatьnьmnь juƣalttьm, patşa həm allaƣa imanьmnь juƣalttьm.

Qarьjm: ikona aldьnda lampadka janьp tora. Anь patşa xørmətenə dip, qarcьq jandьrƣan bulƣan. Min ikonaƣa taşlandьm da, anь jodьrьq belən tuqmadьm.

Min inde øjdə artьq tora almadьm. Min başqa eşcelər belən bergə barrikadalar qorьrƣa kittem.

Oktəвr.

1917 ʝьlnьӊ oktəвrendə kommunistlar partiəse çitəkcelegendə eşcelər həm xezmət iəse krestiənnər вurƶuaziəgə qarşь ʝaӊa kərəş actьlar. Alar alpavьtlar həm kapitalistlar vlastьn вərep teşerdelər.

Alar kapitalistlar qulьnnan zavod həm faвrikalarnь tartьp aldьlar. Alpavьtlar qulьnnan isə çirne tartьp aldьlar.

Çir, zavod həm faвrikalarnьӊ xuçalarь вulьp xezmət iələre qaldьlar.

Ilne Sovetlar idarə itə başladь.

Oktəвr revolytsiəse вurƶuaziə vlastьn məӊgegə вeterde.

Bol'şeviklarnьӊ çitəkcese Vladimir Il'ic Lenin ide.

Vladimir Il'ic Lenin.

(*Eşce Ivanof səjli*).

1. Lenin вezne nərsəgə əjrətte.

Bu eşneӊ вulqanьna kyp vaqьtlar ytte inde. Min ul vaqьtta Peterвurg faвrikalarьnьӊ вersendə eşli idem. Kənnərdən вer kənne вer iptəş minem ʝanqa kilep, mine eşcelər çiьlьşьna caqьrьp kitte. Min kittem.

Bez вarqan urьnda 30 keşe вar ide inde. Min alarnьӊ kyвesen tanьmadьm. Şular arasьnnan urta вuʝlь вer keşe qьzьp-qьzьp səʝli:

— Sez acьqasьz, ə xuçalarьqьz seznen̡ eş arqasьnda bajьjlar. Patşa həm bajlarnь quarqa da, vlastnь yz qulьвьzqa alьrqa kirək. Ləkin, əgər вez yzara an̡laşmьjca, ajrьm-ajrьm cьqьş jasasaq, вer ni də cьqmas. Eşcelər вerləşergə tieşlər.

Bez nьqlь eşcelər partiəse tudьrьrqa tieşвez. Partiə eşcelərnen̡ revolytsion xərəkətlərenə çitəkcelek itər.

Menə şulaj itkəndə genə вez çin̡ərвez...

Eşcelər, şьlt ta itmicə, вik diqqət вelən tьn̡ladьlar.

Min inde, gyjə, torqan urnьmda uq qatьp qaldьm. Min yzeвezgə cьn jul, qotьlunьn̡ dəres carasь kyrsətelgənen an̡ladьm. Çiьlьş вetkəc, min tege səjləvcenen̡ iptəş **Lenin** ikənen вeldem.

Lenin belən ocraşu miŋa bik nьq tə'sir itte. Min eşcelər tygərəgenə bik ȷьş ȷəri başladьm. Min anda Lenin təqlimatь belən tanьştьm həm partiəgə kerdem.

Eşcelər Leninne bik ȷarattьlar. Ul bezneŋ iŋ ȷaxşь dusьbьz həm iptəşebez buldь. Kapitalistlar anь doşman kyrdelər.

Patşa zamanasьnda Vladimir Il'ic, patşaqa, alpavьtlarqa, kapitalistlarqa qarşь өzleksez kөrəşkən өcen, əllə nicə tapqьr tөrmədə utьrdь. Anь Sebergə də sөrdelər. Patşa palaclarьnnan qacьp, ul cit ilgə kitərgə məçbyr buldь. Lәkin ul annan torьp ta eşcelər xərəkətenə çitəkcelek itte.

1914 nce ȷьlda suqьş başlandь. Bik kyp xalьqnь yterdelər həm imgəttelər. Vladimir Il'ic cit ildən torьp, bernicə qat menə bolaȷ kyrsətmələr ȷasadь:—Suqьşnь tuqtatьqьz. Suqьş barь baȷlarqa qьna kirək. Qorallarnь yzegezneŋ kapitalistlarьqьzqa qarşь borьrqa kirək,—dide.

1917 nce ȷьl kilep çitte. Eşcelər həm krestiənnərneŋ artьq cьdamlьqlarь qalmadь. Alar, soldatlar belən berlektə, baş kytərdelər, həm patşanь bərep tөşerdelər. Başta vlast burzuaziəgə kycte. Lәkin tizdən Lenin cit ildən qaȷtьp çitte. Lenin həm bol'şeviklar partiəse çitəkcelegendə 1917 nce ȷьlnьŋ oktəbrendə eşcelər

kapitalistlarnь da vlasttan вərep teşerdelər. Vlastnь yz qullarьna aldьlar həm Sovetlar ojьştьrdьlar. Sovetlar ileneŋ çitəkcese Vladimir Il'ic Lenin вuldь.

3 Leninsez.

Vladimir Il'ic, xezmət iələren azatlьqqa cьqaru өcen 30 jьl kөrəşte. 1918 nce jьlda sьjnfi doşmannar Leninne qatь çərəxətlədelər. Vladimir Il'ic terelde. Ləkin çərəxətləny həm partiəgə həm вөten dөnjada вerence вulqan Sovetlar ilenə çitəkcelek ity julьnda вer tuqtavsьz eşləv Vladimir Il'icneŋ səlamətlegen вik nьq qaqşattь.

Iŋ jaxşь vraclar da eşcelər sьjnfьnьŋ sөjekle çitəkcesen ylemnən qotqara almadьlar.

1924 nce jьlnьŋ 21 nce qinvarьnda Lenin ylde. Leninne çirləv kөnendə, вөjek qajqь həm xəsrət вilgese itep, вөten ileвezdə вiş minutqa xərəkət tuqtalьp tordь. Pojezdlar, tramvajlar, aftomoвillər jөrydən, maşinalar eşləvdən tuqtadьlar. Zavodlarnьŋ gudoklarь 5 minut вujьnca өzleksez gyləp tordьlar.

Traur вajraqlarьna jazьlqan ide:

Lenin ylde, ləkin Leninneŋ eşe jəşi.

Il'ic.

Q. Nəçmi.

Çir joldьzьn kiskən timer сьвьq
Өskə вərde radio cişməsen:
Tuqta,
Tьn̡la,
Tьn qal!
Biş minutqa...
Zavodlarda cykec cirtməsen!
Elektrik,
Jəşer
Jəşen kөcen...
Eşce xalьq kymə iptəşen,
Julвaşcьsьn,
Bajraq jөrtycesen,
Postta ylgən dusьn—Il'icen!..

Lenin вajraqъ вelən вez Oktəвr revolytsiəse өcen вulqan suqъşlarda çin̡dek.

Lenin вajraqъ вelən вez sotsializm tөzeleşe çin̡ye өcen вulqan kөrəştə xəl ityce un̡ьşlarqa ireştek.

Şuşъ вajraq вelən yk вez вөten dөnja proletariat revolytsiəsendə də çin̡ərвez.

Jəşəsen leninizm! STALIN.

Iosif Vissarionovic Stalin.

Iptəş Stalinnь kem genə belmi. Stalinnь bəten il belə. Stalinnь bəten dənja belə.

Iptəş Stalinnьŋ yz isme—Iosif, atasьnьŋ isme—Vissarion (Iosif Vissarionovic).

Iptəş Stalin 1879 ncь jьlda tuqan. Anьŋ atasь eşce bulqan. Iptəş Stalin 1898 nce jьlda partiəgə kerə həm revolytsion kərəş alьp bara.

Iptəş Stalinnь, patşa xəkymətenə, alpavьtlarqa, kapitalistlarqa qarşь ezleksez kərəşkəne əcen, kyp mərtəbə tərmələrgə japqannar həm jьraq sərgennərgə çibərgənnər. Ul sərgennən qaca həm jaŋadan eşkə totьna.

Iptəş Stalin 1917 nce jьlda sərgennən qajtьp, iptəş Lenin belən bergə, Oktəbrgə xəzerlek alьp bardь.

Kommunistlar partiəse iptəş Stalinnь hər vaqьtta iꞑ çəvaplь urьnnarƣa quja kilde.

Iptəş Stalin beten grazdannar suƣьşь bujьnca frontnьꞑ iꞑ qurqьnьclь ucastkalarьnda buldь. Ul anda Qьzьl armiənenꞑ suƣьşcan kecləren barlьqqa kiterde həm nьƣьttь.

Grazdannar suƣьşьnda kyrsətkən zur xezmətləre ecen, iptəş Stalin iꞑ juƣarь byləklər belən byləklənde—ul ike tapqьr Qьzьl Bajraq ordenь belən byləklənde.

Iptəş Stalin—1922 nce jьldan birle VKP(b) YK nьꞑ general'nьj sekretarь.

Iptəş Stalin—Leninnenꞑ iꞑ jaxşь şəkerte. Anьꞑ çitəkcelege astьnda beznenꞑ ilebez uꞑьşlь rəveştə sotsializm tezi.

Iptəş Stalin—beten denja eşce sьjnfьnьꞑ julbaşcьsь.

Bez tezibez.

H. Taqtaş.

Bygenge, ul, sьjnfi qatlavlarnьꞑ
Soꞑƣь qatь kerəş zamanь.
Bez iskene çimerep,
Planetada

Tigez tormьş,
Matur,
Jaꞑanь
Təzy uјь belən јanaвьz!
Həm вez planetanь sьјnьflardan
Tazartuꞑa taвa varaвьz!..
Bez un ec јьllar inde
Bөјek ileвezne
Doşman sьјnьflardan saqladьq.
Bez gigantlar təzedek,
Həm вez inde
Sotsializm corьna atladьq!
Xəzer,
Bөlgenlekkə təşkən вurƶua ille,
Teləsə genə nicek itsə də,
Bezgə вlokadalar јasav tygel,
Bornь belən cəncelep kitsə də,—
Bez çiꞑərвez!
Xial вezneꞑ ecen јuq nərsə,
Hərвer telək—јaqьn kiləcək!
Hərвer kolxoz, hərвer gigant sovxoz
Jəşəv kece вezgə вirəcək!
Bişјьllьqnьꞑ вөјek gigantlarь
Haman ysə,
Haman kykkə taвa yrelə,
Başlarьnnan inde sez јəşəgən
Kommunizm qьrь kyrenə!..

1931 јьl.

Kolxozcь-udarniklar sjezdь.

1933 nce jьlnьꞑ fevralendə Məskəvdə kolxozcь-udarniklar sjezdь buldь.

Sjezdqa bөten Sojuzdan delegatlar kildelər.

Sjezdda kolxozlarnь nьqьtu həm jazqь cəcy burъclarь turьndaqь məs'ələlər qaraldь. Sjezdda beznen bөjek çitəkcebez—iptəş Stalin cьqьp sөjləde. Iptəş Stalin kolxozlarnь nicek nьqьtьrqa kirəklekne acьq kyrsətte.

Sjezd qajət zur kytərenkelek belən ytte.

Sjezd ildə uꞑьşnь kytəryne vəqdə itep taraldь.

Sjezdnьꞑ qərarlarьn hər kolxozcь belergə tieş.

Ucotsьz kolxoz—işeksez jort

Çəmaqət milke өcen.

Kolxozda cəcy өcen orlьq xəzerlədelər. Anь ambarqa qujdьlar. Aꞑa Çamali abzьjnь qaravьlcь itep bilgelədelər.

Kulaklar kolxoz cəcyenə qomacavlьq itərgə—monьꞑ өcen nicek kenə bulsa da, cəcylekne urlarqa—ujladьlar.

'Çamali abzьjnь ambar janьnnan çibərer өcen, ni eşlərgə kirək?

Doşmannar anьŋ jortьna ut tərtergə bul-dьlar.

— Juq, cьdamas, çəmaƣət milken taşlap, yz milken qotqarьrƣa jəgerer,—dip ujladьlar.

Nicek ujlaƣan bulsalar, şulaj eşlədelər də.

Çamali aвzьj qaravьlda tora. Tən. Tirə-jaq tьn.

Menə вer vaqьt avьlda qьcqьrьnƣan tavьşlar iştelə. Qarьj—pożar.

Xalьq jəgerə.

Aŋa qьcqьralar:—Çamali aвzьj, tizrək jəger, sineŋ əjeŋ jana!

Ləkin Çamali aвzьj urnьnnan da quzƣal-mьj.

Doşmannar jalƣьştьlar. Çamali aвzьj, yz milkemne qotqaram, dip kitməde. Anьŋ вəten jortь kəlgə əjlənde, şulaj da ul kolxoz orlь-ƣьn saqlap qaldь həm anь qotqardь.

Kolxoz Çamali aвzьjnь вyləkləde həm aŋa jaŋa əj salьp вirdelər.

Revizor Ƣəjşə.

Ƣəjşəneŋ iren suƣьşta yterdelər. Ul uqi-jaza вelmi ide. Xuçalьƣьn yze alьp вara вaş-ladь. Ike keckenə вalasь вelən tormьşnь alьp вaru aŋa, əlвəttə, avьr ide.

Bezdə kolxozƣa вerence вulьp Ƣəjşə kerde. Anda ul uqьrƣa, jazarƣa əjrənde. Sьjnьflarnь da ajьra вaşladь. Ul вezneŋ iŋ jaxşь udarnitsaвьz.

Başta anь kolxozda вik ʝaratьp вetermədelər. Salam əʝəseŋ ikən, qulьŋnan sənəkne tartьp ala da, yzencə əʝə. Aşlьq suƣa вaşlasaŋ—taƣь əʝrətergə totьna.

Bara torƣac, kyndelər, anьŋ ʝaxşьlьqqa əʝrətkənen, ə ʝalqavlarƣa irkələnergə irek вirməgənen kyrdelər. Xəzer вez həmməвez də udar eşliвez. Bezneŋ kilereвez haman ysə.

Ƣəʝşə əc ʝьl inde reviziə komisiəsendə eşli. Bezdə вer xisapcь вar ide. Jegeteŋ ucotьn cualtqan da, rastrata ʝasarƣa uʝlaƣan. Ƣəʝşə anьŋ вu ƣəʝвen acьp saldь—yze tikşerep taptь.

Şul vaqьttan alьp, вez anь revizor Ƣəʝşə dip atьʝ вaşladьq.

Kulak tamьrcьqlarь.

Altьncь вrigada aşlьq suqtь. Alar udar eşlədelər. Alarnьŋ teləklərе—unьncь вrigadadan qьzьl вaʝraqnь alu ide. Monьŋ əcen smenada 150 sentner aşlьq suƣarƣa kirək ide. Ləkin kinət, qьzu eş вarƣanda ƣьna, вer zveno ʝarьştan вaş tarttь.

Ikence kənne eskertcelər artqa qaldьlar. Brigadir вrigadanь çidь. Nərsə вulƣanьn вelergə kirək ide. Elek həmməse də tьn tordь. Şulaʝ da, aqrьn ƣьna вarsь da acьldь.

Eskertcelər səʝlədelər:

— Xisapcь Kərimof Qəmər çiŋgine xəkymətkə aşlьq tapşьruƣa qarşь qotьrttь. Soŋьn-

nan Qəmər çiŋgi вaşqalarnь qotьrta вaşladь: вeten aşlьqnь elevatorƣa alьp kitələr ikən, kyrşe kolxozda aşlьqnь yzara вylgənnər, xekymətkə вer nərsə də вirməgənnər imeş, dip sejləde, didelər.

Kolxozcьlar Kərimof turьnda sejləngənnərne işetep ƣəçəpkə qaldьlar. Cenki ul hər vaqьtta şundьj tьn. Ul hər vaqьt aşlьq xəzerləv jaƣьnda вulьp sejlənə. Ləkin kolxozcь Ƣəlim aвzьj Kərimofnьŋ tuƣannarьnьŋ tenjaqqa serelgənnəren sejləde. Bar nərsə də aŋlaşьldь.

— Keşeneŋ jaxşь syzlərenə qarap tygel, eşenə qarap xekem itərgə kirək, iptəşlər,—dide вrigadir,—вezneŋ вarьвьzƣa da kolxoz həm xekymət doşmannarьn nьq kyzətergə həm alarnь acьp salьrƣa kirək, dide.

Ikence kenne Qəmər çiŋgine udar вrigadadan, Kərimofnь kolxozdan cьƣardьlar.

Ike kennən soŋ altьncь вrigada 150 sentner aşlьq suƣa aldь.

Sьjnfi korəş turьnda onьtma.

Sьjnfi doşman tuqmaldь, ləkin вetenləj tuqmalьp вetməgən əle. Qajвer kulaklar, səvdəgərlər, elekke alpavьtlar, poplar, mullalar faвrikalarƣa, zavodlarƣa həm kolxozlarƣa yrmələdelər.

Alar yzlərenen ytkənnəren jəşerdelər. Alar eşce həm kolxozcь dip atalqan buldьlar.

Alar monda da, tegendə də beznen təzeleşkə qomacavlьq itələr. Alar maşinalarnь bozalar. Artta qalqan eşce həm kolxozcьlarnь progul jasarqa qotьrtalar. Alar urlьjlar, anь ysep çitməgən eşce həm kolxozcьlarnь da yzləre julьna tartьrqa tьrьşalar.

Ləkin alar, tiz arada qьna sizməslek itep, qortqьclьq itələr həm urlьjlar. Doşmannьn ənə şundьj xəjləle çitezlekləren tanьj belergə kirək. Alarnь fabrika həm zavodlardan, kolxozlardan bərep cьqarьrqa kirək. Zavodlar, kolxoz həm sovxozlar başьna sьnalqan keşelərne genə utьrtьrqa kirək. Kolxozlarnь bol'şevistik itərgə kirək.

Maşina-traktor stansalarь.

1927 nce jьlda Ukrainada berence maşina-traktor stansasь (MTS) tudь.

Berence biş jьllьqnьn axrьnda bezdə $2\frac{1}{2}$ men MTS bulqan ide inde. Alar avьl xuçalьqьn jana baştan təzydə bik zur rol' ujnadьlar.

MTS ta traktorlar həm tərle avьl xuçalьqь maşinalarь bar. MTS lar agronomnar-həm

qilmi sotrudniklar qatnaşь belən eşlilər. Maşina-traktor stansasь yz rajonьnьņ kolxozlarь belən dogovorlar təzep, alarnьņ tərle qьr eşləren eşli. Ul kolxozlarqa çirne dөres eşlərgə, uņьşnь kytərergə өjrətə.

Çirne maşina belən eşləv həm anь dөres tərbiələv uņьşnь kytərə, kolxozcьlarnьņ doxodьn arttьra.

MTS lar kolxozlarnь kiləcəktə taqьn da nьqьtu өcen həm partiəneņ kolxozlarnь bol'şevistik ity, ə kolxozcьlarnь taza tormьşlь ity lozungsьn ytəv өcen kөrəş alьp baralar.

MTS lar janьnda kybesencə elektr stansalarь bulalar. MTS eşcelərreneņ kvartirlarьna həm iņ jaqьn kolxozlarqa elektr kertələr. MTS lar janьnda radio, telefon, pocta həm telegraf ta bula. MTS eşcelərə өcen klublar salьna, stolovojlar acьla.

MTS lar kolxozlarnь nьqьtu, uņьşnь kytəry, kolxozcьlarnьņ tormьşьn jaxşьrtu өcen kөrəşələr.

Uņьş өcen.

(Kolxozcь xikəjəse).

Bezneņ rajon jaxşь uņьş өcen qьzьl bajraq aldь. Bezdə qiьnlьqlar da az bulmadь, ləkin bez alarnьņ barsьn da çiņep cьqtьq.

Bezneŋ rajonda tufraq nacar. Bez anь agronom kyrsətye bujьnca aşladьq həm eşlədek. Jaz başьnda boz qatlavь uçьmnь hələk itə jazdь. Bez anь vattьq həm şunьŋ belən uçьmnь cerydən qotqardьq. Bəten kolxozda bez dəres cəcy əjləneşen kerttek.

Prostoj orlьqlarnь bez sortlьlarƣa almaştьrdьq. Bezneŋ kolxozlarnьŋ həmməse də orlьqlarnь həm alarnьŋ cьƣьşlarьn tikşerdelər. Tieşle urьnnarda bez qar totunь kerttek.

Tiresne basuƣa qьş kəne taşьdьq. Mineral' aşlamalarnь qьştan uq xəzerlədek.

Bez jazƣa taza at birdek, barlьq maşina həm qorallarnь vaqtьnda təzətep, əzerləp qujdьq.

Menə bolar barsь da bezgə jaxşь uŋьş birergə jardəm ittelər. Bez rajon bujьnca urta xisap belən hər gektardan 18 sentner uŋьş aldьq. Revolytsiəgə qədər bezneŋ krestiənnər, iŋ jaxşь jьllarda da, barь 4—5 sentner ƣьna uŋьş ala idelər.

Bezneŋ kolxozlar cəcygə xəzerləny eşendə ajrьm xuçalьqlarƣa da bulьştьlar həm kulak qaldьqlarьna bik nьq udar jasadьlar.

Bez aşlьqnь çiu eşenə də vaqtьnda xəzerləndek. Aşlьqnь tiz çidьq. Juƣaluƣa həm

urlanuqa jul qujmadьq. Tieşle bulqan orlьqnь basudan turь xəkymətkə tapşьrdьq. Bez yzebezneŋ eşlərebezdə MTS lardan bik zur jardəm kyrdek. Bez barlьq eşne udar rəveştə ytkərdek.

„Gigant" sovxozь.

Sal' dalalarь tьn, keşesez ide, jəzlərcə kilometrlar bujьnca—su da, toraq ta juq. Bu dalada keşe tavşь da bik sirək işetelə ide. Qajcaqta kem də bulsa berəv ytep kitsə-kitə jaki kətyce kətyen qua da, annan soŋ jaŋadan tьnlьq.

Dalada çir qьrqi, suqalanmaqan—qul-ajaq timəgən. Jəz jьllarca ul taşlandьq həm buşlьq bulьp jattь. Keşelər anьŋ əstenə ber nərsə də cəcmədelər. Bu dalada berən-sərən ylən həm qatь qьlqan qьna ysə ide.

Ə xəzer Sal' dalasь tanьrlьq ta tygel. Anda „Gigant" sovxozь—sovet orlьq fabrikasь suzьlьp jata. Bu sovxoz 130 meŋ gektar çirne bili.

Menə ber vaqьt çirlər səreldelər. Bodaj, solь, arpalar cəceldelər.

Sovxozda həmməse də maşina belən eşlənə.

Qьrlar bujьnca qorьc traktorlar kolonnasь jəri. Ə aşlьq çiu vaqtь çitkəc, qьrqa kombajnnar cьqalar.

Kombajn ber julь əc tərle eşne başqara: ura, suqa həm suьra. „Gigant" qьrlarьnda uraqcь—ul kombajnnьŋ maşinistь. Ul yz ma-

şinasьnьꞑ kypercege østendə tora həm kombajn mexanizmnarьnьꞑ døres eşləven kyzətə. Anьꞑ eşe bik çəvaplь. Kombajn—qatlavlь maşina ul Maşina jaxşь eşləsen øcen, vatьlu-çimerely bulmasьn øcen, çentekləp kyzətep torьrƣa kirək.

Kombajndaƣь hərber keşe—qul belən eşli torƣan jøz keşe urnьna tora.

„Gigant" hər jьlnь ilgə əllə nicə jøz meꞑ sentnerlar ikmək birə.

„Gigant" søvxozь janьnda eşcelər øcen jaꞑa avьl bar.

Øjlərdə—elektrik, radio.

Avьlda balalar øcen məktəp, zurlar øcen kurslar bar.

„Gigant" nьꞑ eşen qararƣa bik kyp keşe kilə. Jaqьn həm jьraqtaƣь avьllarnьꞑ krestiənnəre—sovxozƣa jьş kilə torƣan qunaqlar. Alar monda jaꞑaca eşlərgə øjrəny øcen kilələr. Sovxoz kolxozcьlarƣa, çirne nicek jaxşь itep eşlərgə kirəklegen, øjrətə. Ul kolxozlarƣa maşinalar belən jardəm itə, alarƣa yzeneꞑ belgecləren, politik həm kul'tura eşceləren çibərə.

Magnitogorski.

Bez Magnitogorski stansasьna kilep çittek. Tramvaj vokzal janьnda ƣьna. Utьrdьq. Barabьz. Uꞑ jaqta zavod-gigant pьşqьra. Magnitogorski gigantь—tezelep kitkən zavodlardan

tora. Alarda kiꞑ həm ȷaqtь sexlar. Sexlarda dɵnȷadaƣь iꞑ ȷaxşь stanoklar həm maşinalar.

Zavodlarnьꞑ вer tɵrlese metal, ikenceləre— avьl xuçalьƣь ɵcen aşlamalar, ɵcenceləre— traktorlar, aftomoвillər, transport ɵcen ȷaƣu əȷвerləre вirələr. Şunda uq elektr stansasь salьnƣan.

Zavod ȷanьnda—ȷaꞑa şəhər. Bu şəhər həm zavod 2—3 ȷьl ecendə genə ystelər. Monda elek ȷalanƣac dala ide. Jaꞑa Magnitogorski şəhəre ȷaşelleklər həm cəcəklər ecendə utьra.

Eşcelər ɵcen zur həm ȷaqtь ȷortlar salьnƣan. Kiꞑ вylmələrdə—вɵtenləȷ ikence tɵrle meвel. Menə kreslo. Anь əȷlənderep quȷsaꞑ, ul ȷomşaq divan вula. Stenalarda—şkaflar. Toraqlarda teatr zallarь, kino, uqu вylmələre вar. Hər toraqta cista həm ȷaqtь stolovoȷlar. Balalar ɵcen вalalar вaqcasь həm ȷəslelər tɵzelgənnər. Balalarƣa tɵrle uȷьncьqlar, uȷьnnar həm kitaplar. Toraq ȷortlar arasьnda magazinnar, məktəplər, вol'nitsalar, faвrika-kuxnələr.

Eşcelər ȷaꞑa şəhərlərdə ȷaꞑaca toralar, ȷaꞑaca eşlilər. Eşcelər sьȷnfь вeznen ilevezne, partiə çitəkcelegendə, sotsialistik ilgə əȷlənderə.

Bişȷьllьqnьꞑ geroȷlarь.

Zavodta martьȷn pece вozьldь. Ul normal' rəveştə eşləvdən tuqtadь. Aq metal cişmələre çir ɵstenə aƣьp cьƣa başladьlar.

Eşcelər tьnьcsьzlanьp, anda da monda captьlar.

— Ni eşlərgə? Əllə pecne tuqtatьrqamь? Ləkin ul vaqьtta plan tulmajacaq.

Kinət, jəş kommunist Sattarof qьcqьrdь:

— Kommunistlar biregə!

12 keşedən qibarət ber tərkem kilep çitte.

— Iptəşlər, qьzu pecne təzətergə kirək!

Başqa jul juq.

Bətenese utqa cьdьj torqan balcьqlь cilək-lərgə həm qorallarqa taşlandьlar. Keşelər ut belən kərəşergə totьndьlar.

Kommunistlarqa kyp kenə partiəsezlər də quşьldьlar. Keşelərneŋ qullarь kəjə, əslərendəge kiemnəre ətelə, bitləre peşə. Vaqьt-vaqьt sulьş alьrqa da avьr ide, kibep betkən irennəre jarьldьlar.

Ləkin eşcelər eşlərendə dəvam ittelər. Alar çiŋdelər. Ənə şulaj itep, 52 eşce pecne qot-qardь.

Udarnik.

F. Kərim.

Mə, udarnik,
Sin tot bygen al bajraqnь,
Sin bas bygen safnьŋ aldьna.
Meŋnər tьŋlьj:
Sin əjt bygen,
Stanogьŋ
Nicə tapqьr artьq aldьra!

VKP(в).

Bɵten Sojuz kommunistlar

(вol'şeviklar) partiəse.

Lenin, kapitalistlarƣa qarşь uŋьşlь rəveştə kɵrəşy ɵcen, eşcelər sьjnfьnьŋ yz partiəse вulьrƣa tieş, dip əjtte. Eşcelər·sьjnfь partiəse вer eşcelərneŋ genə tygel, вəlki вarlьq xezmət iələreneŋ də, вarlьq izelgənnərneŋ də çitəkcese вulьrƣa tieş.

Lenin qorьc keвek nьq вol'şeviklar partiəse təzede. Bol'şeviklar partiəse Oktəвr revolytsiəsenə çitəkcelek itte.

Başьnda iptəş Stalin torƣan VKP(в) çitəkcelegendə ileвezneŋ eşcelərе, kolxozcьlarь həm вaşqa xezmət iələre sotsializm təzilər.

Suƣьşta hicвer armiə ştaвsьz вula almaƣan keвek, revolytsion kɵrəştə də ştaв kirək. Partiə—proletariatnьŋ ənə şundьj suƣьşcan ştaвь ul. Partiəneŋ kɵce—anьŋ sьjnfi aŋlьlьƣьnda, вerdəmlegendə həm dissiplinalьlьƣьnda. Sotsializm təzeleşenə ьşanmavcьlarnь partiə yz rətennən quьp cьƣara.

VKP(в) şundьj ьşanьp вetməvcelər вelən hər vaqьtta kɵrəş alьp вardь.

Profsojuzlar—kommunizm məktəbe.

Profsojuzlar — eşcelər sьjnfьnьŋ massa ojьşmasь. SSSR da sotsializm təzydə profsojuzlar bik nьq qatnaşalar.

Profsojuzlar, xezmətneŋ eşləp cьƣarьşьn kytəry əcen həm produksiəneŋ sьjfatьn jaxşьrtu əcen kərəşələr. Profsojuzlar eşcelərne sotsialistik jarьşqa tartalar həm udar brigadalar eşenə çitəkcelek itələr. Alar jalqavlarƣa, eş qaldьrucьlarƣa, rvaclarƣa qarşь kərəş alьp baralar

Profsojuzlar koldogovorlar təzilər, eşcelərneŋ tə'min itelyen jaxşьrtu əcen kərəşələr. Profsojuzlar eşcelərneŋ sotsial straxovanie həm xezmətne saqlav eşləren alьp baralar. Bəten profsojuzlar yz clennarьnьŋ həm alarnьŋ semjələreneŋ bəten kirək-jaraqlarьn çiteştery turьnda qajƣьrtalar. Alar eşcelərneŋ kul'tura dərəçəsen kytəry əcen kərəşələr, klublar, balalar baqcalarь həm jəslelər ojьştьralar.

Profsojuzlar—kommunizm məktəbe. Yzləreneŋ zavkomьna həm fabkomьna bulьşlьq ity—hər eşceneŋ burьcь.

Sovetlar.

Oktəвr revolytsiəsenə caqlь вezneꞑ ilne alpavьtlar həm kapitalistlar idarə itep kildelər. Alarnьꞑ вaşьnda Rusiədə вerence kapitalist həm alpavьt—patşa tora ide.

Kapitalistlar həm alpavьtlar zakonь eşcelər həm xezmət iəse krestiənnərgə qarşь ჳynəlderelgən ide.

Eşcelər xezmət iəse krestiənnər вelən soჳuzda вulьp, partiə çitəkcelegendə, Oktəвr revolytsiəse ჳasadьlar. Alar vlastnь yz qullarьna aldьlar.

Hər qaჳda вol'şevistik sovetlar oჳьştьrьldь.

Sovetlar alpavьtlarnьꞑ çiren tartьp alьp, anь faჳdalanu ɵcen krestiənnərgə вirdelər. Banklar həm faвrika-zavodlar da kapitalistlar qulьnnan alьndь. Ilne sovetlar aşa xezmət iələre idarə itə вaşladьlar.

Sovetlar, VKP(в) çitəkcelegendə, вɵten ilneꞑ promьჳşlennostь, avьl xuçalьqь həm kul'tura eşləre yseşendə zur çiꞑylərgə ireştelər.

Sovetlarqa вarь xezmət iələre genə saჳlьჳ həm saჳlana ala.

SSSR—вarlьq xezmət iələreneņ tuqanlьq sojuzь.

Sovetlar Sojuzь—zur həm kecle. Ul вik kiņ çəjelgən. Bezneņ Sojuzda 200 ləp tərle xalьqlar tora.

Iske Rusiədə patşa xəkyməte xalьqlar arasьnda doşmanlьq cəcte. Alpavьtlar həm kapitalistlar xezmət iələren ızdelər. Alar tərle xalьq xezmət iələren вer-вersenə qarşь əsterdelər. Alar anьņ вelən xezmət iələreneņ acularьn yzlərennən citkə jynəldererge telədelər.

Patşa xəkyməte jevrejlərgə qarşь pogromnar jasattь. Ul вaşqortlarnьņ çirləren tartьp aldь.

Patşa tyrələre tənjaq xalьqlarьn aldadьlar həm isertkec вelən suqardьlar. Patşa xəkyməte xalьq massasьn qaraņqьlьqta həm nadanlьqta totarqa tьrьştь. Rus вulmaqan xalьqlarqa yz tellərendə məktəp acunь da tьja ide. Qajвer xalьqlarnьņ yz tellərendə uqi-jaza вelycelərе də juq ide.

Patşa Rusiəse—xalьqlar tərməse ide.

SSSR da isə tərle xalьqlarnьņ yzara doşmanlaşuьna urьn juq. SSSR da izelgən xalьqlar juq. Barlьq xalьq tigez xoquqlь.

Partiə həm Sovetlar xəkyməte artta qalqan millətlər turьnda ajruca qajqьrta. Alarnьņ xuçalьqlarьn həm kul'turalarьn kytərergə вu-

lьşlьq itə. SSSR nьŋ вөten xalьqlarь arasьnda gramotalьlьq protsentь вik juqarь kytərelde. Milil respuвlikalarda həm өlkələrdə вer-вer artlь jaŋa faвrikalar, zavodlar, məktəplər, вol'nitsalar salьnalar.

Barlьq millət xezmət iələre sotsializm tөzy eşenə aktif rəveştə qatnaşalar.

SSSR—вarlьq xezmət iələreneŋ proletar vatanь.

Neneslar.

Tөnjaq tundrada neneslar toralar. Alar вolan asrьjlar. Şulaj uq avcьlьq həm вalьq totu вelən də şөqellənələr.

Patşa zamanьnda alarnь kimsetep „samojedlar“ (yzen-yze aşavcьlar) digən xurlьqlь isem вelən atap jөrtələr ide. Alarnь rus kupeslarь aldьjlar ide. Alar anda вytən tovarlar arasьnda araqь iltələr ide. Satucьlar neneslarnь ecertep, вolannar, mexlarnь вik arzanqa alalar ide. Neneslar nadan idelər. Anda vraclar da juq ide.

Sovetlar xөkymәte neneslarnьŋ tormьşьn yzgərtte. Tundrada sovetlar ojьştьrьldь. Anda kolxozlar tөzeldelər. Dəvlət-səvdə kontoralarь anda aqcaqa həm tovarqa mexlar satьp alalar. Tundrada kooperatiflar, məktəplər, вol'nitsalar, radio stansalarь вarlьqqa kiterelde. Anda avru вolannarnь da veterinarlar dəvalьj başladьlar.

Tormьş jaŋaca tөzelə.

Bişjьllьq өcen saqta.

Bez jaŋa tormьş təziвez. Bez kөcle industriə tudьrdьq. Bez avьl xuçalьqьn ysterəвez. Bez namuslь tьnьclьq (solьx) politikasь alьp вaraвьz. Bez citlər çireneŋ вer genə sөjəmen də suqьşьp alьrqa teləmiвez.

K. Je. Voroşilof.

Cit il kapitalistlarь вezneŋ uŋьşlarьвьznь kyrep toralar. Bu alarnь tьnьcsьzlandьra. Alar yzlərendə revolytsiə вuludan qurqalar. Şunьŋ өcen alar вezgə qarşь suqьş xəzerlilər. Ləkin вezneŋ nьq həm jaxşь qorallanqan Qьzьl armiəвez вar.

1929 ncь jьlda qьtaj generallarь qəskəre, вaşqa il kapitalistlarь qotьrtuь вujьnca, Sovetlar ile cigenə вasьp kerergə ujladьlar. Ləkin Qьzьl armiə alarnьŋ вu вasьp keryləren, ikence qat eşləməslek itep, kire suqtь.

Xəzer вezneŋ armiə taqь da jaxşьraq qorallanqan. Ul—SSSR rьŋ ikence вişjьllьqьn saqlavda вik nьq tora.

Bez вer genə səjəm də citlər çiren teləmiвez, ləkin yz çireвezne də, вerəvgə də, yz çireвeznen̡ вer genə verşogьn da, вirməвez. STALIN.

Qьzьl armiə.

Qьzьl armiə—
Saqcь, вelegez,
Suqьş teləmi
Вeznen̡ ileвez.
Suqьş acsalar
Doşmannar вezgə,
Hər vaqьt xəzer
Qьzьl armiə.

Elemtə.

Kolxozcьlar delegatlarь вelən qьzьl armieslər elemtəse nəq səqət 10 da вaşlandь.

Kin̡ jalanda—tankilar, ajroplannar, tuplar. Kolxozcьlarnьn̡ hər tərkeme aldьnda komandirlar вaralar, həm alar kolxozcьlarqa an̡latma вirə вaralar:

— Menə вeznen̡ tuplar. Mondьj tuplar elek вezdə juq ide. Вezgə alarnь вişjьllьq вirde. Alar вarsь da вeznen̡ yz cujьrьвьzdan, yz zavodlarьвьzda, yz qorьcьвьzdan qojьlqannar.

Menə tərle tankilar. Menə suqъş aьroplannarь. Bu aьroplannar belən igen cəcərgə, sarancalarnь beterergə, basularnь suqarьrqa məmkin. Şunъŋ belən bergə, alardan doşman əstenə bombalar da taşlap bula.

Ə menə kyperlər salьr əcen zur baltalar, boravlar, pьcqьlar. Bu pьcqь belən iŋ juan aqacnь da, kyz acьp jomqancь, kisep bula

— Menə şundьj pьcqь bezneŋ kolxozda bulsa ide dip, ber kolxozcь kələ.

— Sezdə də bulьr əle,—dip çəvap birə qьzьl armies.—Srok bir. Barsь da yzebezneke. Yzebez çiteşterəbez.

Osmotr təmam buldь. Kicke aş, aştan soŋ konsert.

Irtəgesen delegatlar qajtьp kittelər.

Oborona.

X. Tufan.

Təbəl, vintofkam,
Turь, təz təbəl!
Doşman jərəgenə
Jəşen bulьp bər!
Kykrə, patronьm,
Çiŋy bezneke!
Tajpьlma, jədrəm,
Uŋ—„sul“ şikelle!

Kapital illərendə.

Bezdə, SSSR da, eşcelər həm xezmət iələre uŋьşlь rəveştə sotsializm təzilər.

Cit illərdəge xezmət iələre isə вətenləj başqaca jəşilər.

Anda zavodlar, faвrikalar həm çirlər ajrьm xuça—kapitalistlar həm alpavьtlar qulьnda. Andaqь eşcelər yzlərenen doşmannarьna—kapitalistlarqa eşlərgə məçвyrlər. Eşcelərnen eş xaqlarьn kapitalistlar haman kimetə вaralar.

Kapitalistik illərdə xuçalьq təşenkelege (krizis). Anda kyp kenə faвrikalar həm zavodlar jaвьlqan. Anda вik kyp sannardaqь xezmət iələre eşsez qalqannar. Bezdə isə eşsezlek вətenləjgə juq.

Anda xezmət iəse krestiənnərnen xəle də şulaj uq вik avьr. Alar jarlьlanalar həm alpavьt jaki kulak kaвalasьna təşələr.

Eşcelər həm xezmət iəse krestiənnər вurzuaziənen izyenə qarşь zaвastofka, revolytsion demonstratsiələr həm вaş kytərylər belən çəvap вirələr. Alar yz illərendəge kommunistlar partiəse çitəkcelege astьnda kapitalizm vlastьn вərep təşerergə xəzerlənələr.

Bəten dənja xezmət iələre, kapitalizmqa qarşь nicek kərəşergə kirəklekne, SSSR dan əjrənələr.

Barlьq illərnen proletarlarь, вerləşegez!

Bez şundьj itterep alƣa
barьrƣa tieşbez ki, boten
donjadaƣь eşcelər sьjnfь,
bezgə qaraj:

— Menə ul minem aldьnƣь
otrədom, menə ul minem
udar brigadьm, menə ul
minem tuƣan ilem, diə alsьn.

I. Stalin.

Bəjəse 50 tien

TATGOSIZDAT

Х. БАДИГОВ

БУКВАРЬ

для школ грамоты

(на тат. языке)